

RADOVAN TREĆI

(bolna komedija o samoizdaji)

LICA:

RADOVAN TREĆI, čovek iz Zavičaja, sticajem raznih sticaja penzionisan u tridesetoj godini svoga života. Veoma malo radio, ali izuzetno mnogo upropastio.

RUMENKA, Radovanova žena. Radovanova životna kreatorka, saputnik i izdajnik.

GEORGINA, Radovanova starija kći. Radovanov dugogodišnji bol.

KATICA, Radovanova mlađa kći. Radovan hteo muško, a ono — žensko: vozač interkontinentalne hladnjače.

STANISLAV, Radovanu nije otac, već Radovanovoj ženi Ru Stanislav.

JELENČE, Radovanov zarobljenik, iz familije mrskih Vilotića. Da nije takav kakav jeste, možda bi bio pesnik onakav kakav nije.

KELNER, Radovanov neprijatelj bio, pa zet bio, pa na kraju nije ništa — bio.

VASILIJE, Radovanu se umešao u život, jer je rođeni brat Stanislava. Dugo godina živeo kao pokojnik.

I NEKOLIKO — mrskih, zaumnih, podmuklih, jezivih i na sve spremnih — Vilotića.

I ČIN

1.

INVAZIJA KOMARACA ILI RADOVANOVA GORKA SUDBINA

(*Univerzalna građanska soba: bračni krevet, dva frižidera, nekoliko fotelja, tri lustera, desetak stolica i mnoštvo razbacanih haljina, kaputa, mantila, pantalone, krpa i krpica... Neko se pomerio u bračnom krevetu, neko se zakašljao, a neko je počeo da gunda... Začuje se udarac, kao pljesak po sapima konja.*)

ŽENSKI GLAS: Životinjo!

(*Žena upali malu lampu, koja obasja obične ljude: nju samu — Rumenku, i njenog muža — Radovana.*

Rumenka je za svoje »srednje« godine normalno debela. Glas joj ljut od pre dvadeset godina. Bajato ljut.

Radovan je neki glavonja, sa velikim brkovima i tamnim naočarima za podnevno sunce. On sedi na ivici kreveta i živaca, gricka brkove i čuti odavno, ove noći...

Radovan prati let komarca iznad glave... Pljesne se po čelu. Žena se, normalno, trgne i cikne: »Divljače!«

Radovan joj zapreti prstom, a onda besno skoči i upali veliko svjetlo. U ruci drži malo jastuće... Rumenka plače, srce joj se cepa; teško je gledati.

Radovan mlati jastućom. Nemilosrdno udara po zidovima i stvarima. Šeta sve brže i udara sve brže.)

RUMENKA: Zašto smo krečili stan, kad ga ti za dva dana oflekaviš — sa ubijenim komarcima. Pogledaj zidove: fleka do fleke, mrlja do mrlje. A krv je naša. Jedino kad ubiješ komarca, proliješ sopstvenu krv... Radovane, Radovane, zemlja ti se radovala, prestani da mi uništavaš ovo malo živaca... (*Ona se pljesne po obrazu.*)

RADOVAN: Ha, ha, ha . . . Hvala bogu, da je i tebe nešto ubolo.

RUMENKA: Mene udri, vredaj, gazi, ponižavaj a njih (*pokaže prstom na zid susednog stana*), njih se i dalje plaši. Kukavice! Poblediš, pozeleniš, ukočiš se kad ih vidiš.

RADOVAN: Koga?

RUMENKA: Ja sam mislila da sam se udala za muškarca, a ono . . .

RADOVAN: Koga?

RUMENKA: Šišmiša.

RADOVAN: Koga? Koga se ja plašim? Vilotića? Ja se plašim Vilotića?! Ja da se njih plašim! (*Zaleti se prema zidu. Lupa pesnicama.*) Bando! Ruljo! Stoko! Rasejaču vas ja, kô lipa seme!

RUMENKA: Uuuu, ala si im zapretio.

RADOVAN: Treba još strašnije?

RUMENKA: Naravno!

RADOVAN: Napraviću velike fleke po zidovima ovog solitera! Osvetiću moju Georginu, stoko seljačka!

RUMENKA: Majku, spomeni im majku. Tu su najosetljiviji.

RADOVAN: Majku li vam vašu!

RUMENKA: Šta? Šta — majku?

RADOVAN: Nema smisla. Za danas im je dosta. (*On se vrati i legne u krevet. Začuje se lupanje, galama, a onda, iz susednog stana, odjekne, zagrmi snažan muški glas.*)

GLAS VILOTIĆA: Ooooo Radovaneee! Imaš li još koju Georginu??!

RADOVAN: Sad će ih pobiti. Jebaću im sve po spisku . . .

(*Radovan polako ustaje, uzima pištolj ispod jastuka i na prstima izlazi na balkon . . . Vraća se još bešnji.*)

RADOVAN: Namestili čelične roletne na prozore, a po balkonu razapeli bodljikavu žicu sa strujom. Nema druge nego da nabavim par tona eksploziva i da dignem govna u vazduh. Barut na balkon, barut

na ulazna vrata, a mi izademo da prošetamo . . . (*Gleda po sobi.*) Ja nikada nisam video ovolike komarce — kô rode. Čim ugasim svetlo, napadaju me i grizu zubima. Da ne nosim ove julske naočare, odavno bih ostao bez očiju . . . (*Pripaljuje cigaretu. Leže. Pepeljaru stavљa na donji deo stomaka.*)

RUMENKA: Dala sam oglas u novine. Valjda će se neko javiti.

RADOVAN: Stavila si da je u drugom stanju?

RUMENKA: Ne. Šijem joj haljinu u kojoj se ništa neće primetiti . . . Specijalan kroj: Večita devojka . . .

RADOVAN (*uzdahne duboko, žalosno*): Ej, Radovane, Radovane, sam si sebi najveći neprijatelj. Većeg neprijatelja od samog sebe nisi imao. Ceo život si radio sebi o glavi. Niko te nije mogao bolje upropastiti, nego što si ti sam sebe . . . Šta ti je, Radovane, falilo u Zavičaju? Šta te je i ko te je i kad te je naterao da dodeš ovamo i da godine ostavljaš kô poslednji bednik. A bio si čovek . . . Sad si jadan, čemeran i upadljivo glup.

RUMENKA: Jesi.

RADOVAN: I nikad veće budale svet nije video . . .

RUMENKA: Da.

RADOVAN: . . . i neće videti.

RUMENKA: Neće.

RADOVAN: I najbolje bi bilo da si oduvek lajao, jer nisi i nema izgleda da budeš čovek. Psi uličari su više poštovani nego ti.

RUMENKA: Kudikamo!

RADOVAN: I lepše je čuti za kugu, nego za tebe.

RUMENKA: Vala jeste!

RADOVAN (*tresne ženi šamar*): Samo te slušam kako me vredaš! Samo te slušam i pitam se: »Dokle će, sunce joj njeni?!« Ne bi ti stala, da sam ja nastavio, još deset godina!

(*Žena se zavuče pod jorgan. Tiho cvili. Radovan je*

zabacio ruke pod poveću glavu. Gleda u pravcu prozora odakle se javlja prvo svitanje.)

RADOVAN: Spakovaće stvari Radovan i vratiće se u Zavičaj. Sad тамо reka miriše, а ovde . . . nigde vazduha само čad, dim, gar . . . Tamo slavuj budi narod, а ovde budilnik . . . Pticu nisam video dvadeset godina . . . Kad bi Bog poželeo da skući kućicu na zemlji, on bi je podigao u mom Zavičaju. Eh, tamo sad . . .

RUMENKA (*proviri ispod jorgana*): Tamo sad zaudaraju svinjci, blato je do kolena i seljaci se bodu noževima.

RADOVAN (*skoči*): Slušaj Rumenka: mene vredaj, ali — Zavičaj mi ne diraj! Za Zavičaj sam u stanju da ubijem bez razmišljanja . . . Da sam ja vlast, kao što sam nekad bio, ja bih ljudima, koji žive u ovakvim gradovima, priznavao duple godine života.

RUMENKA: I opet bi te ljudi penzionisali. Nesposobnjakoviću. I poslednja budala je napravila neku karijeru, samo si ti ostao bednik . . .

RADOVAN: Znaš, kad ti sad udarim trideset šamara po očima i ustima i ušima i . . . Rumenka, nemoj da me teraš na dugogodišnju robiju. Nemoj da mi se ime vuče po novinama.

RUMENKA: Udari me, ako smeš. Probaj? Znaš li šta mi je rekla Katica pred put u Beć: »Mama, ako te pipne, neka odmah emigrira!«

RADOVAN: Ona to meni? Katica?

RUMENKA: Jači si od Katice?

RADOVAN: Oborio sam joj ruku, pred put.

RUMENKA: Jesi, oborio si, zato što je dete bilo pijano.

RADOVAN: A ja nisam bio? Ja sam bio trezan? . . . Popili smo dve litre rakije — barabar; ona litru, ja litru. Jedva se popela u kabinu hladnjace; morao sam da joj držim »lopovske merdevine«.

RUMENKA: Jača je.

RADOVAN: Čurka sa glavom guske i nogama patke i očima zmije šarke.

RUMENKA (*pokaže prstom u pravcu velikog postera na zidu. Vidi se snažan muškarac, po kome Radovan nosi brkove, po kome se češlja, oblači i smeje*): A Džordž je poslednja hulja i dubre! Džordž je unikatan bednik! Džordž je . . .

RADOVAN (*krikne, držeći se za grudi*): Rumenka, nemoj njega! Njega mi ne vredaj! Nemoj, ovako te molim. On je moja jedina uteha i nada i spas.

RUMENKA: Sitan kreten.

RADOVAN: Zaklinjem ti se, proteraću te (*pogleda u sat*) u pola pet, za osam minuta, nakraj sveta! Napraviću lom i pokolj, koji će ući u sve medicinske enciklopedije sveta!

(*Vrata se polako otvaraju. U roditeljsku sobu ulazi Georgina: preko velikog stomaka nosi dugu, belu venčanicu — kao da će svakog trenutka pred matičara. Neispavana kćerka suzdržava plač*)

GEORGINA: Kako vas nije sramota? Danju spavate a noću se svadate, galamite, derete. Ovaj soliter nije samo vaša kuća. Kako vas nije sramota . . . Ako se moje dete rodi sa nekom manom, onda znajte da ste vas dvoje . . .

RADOVAN: Kakvo dete? Čije dete? Neću da čujem za dete! Dok se ne udaš, rekao sam ti već, nema — dete. Glupačo! Neću da crvenim pred ljudima. Nadi nekoga, udaj se, a onda rađaj kôzečica. Ako rodiš neudata, zadaviću kopile ovim rukama! Zadaviću ga sa ponosom, jer me na to obavezuje čast stotine kuća Radovana Prvog! Ja, Radovan Treći, neću dozvoliti da se ime moga pradede kalja, blati i ponižava!

RUMENKA (*krsti se dok kćerka plače*): Bože dragi, što stvori ovakvog idiota . . . Nemoj da urlaš na Georginu! Kako ti nije žao što ti je čerka već pet godina u drugom stanju. Ne daš joj da rodi već petu godinu! Da imaš dušu, pitala bih te: gde će ti duša, Radovane?

RADOVAN: I neće roditi još deset godina ako se ne uđa . . . Je li, čurko, kako te je prevario? Kako te je Vilotić prevario, osramotio i ostavio? Kako?!

GEORGINA: Ja sam ga volela.

RADOVAN: »Ja sam ga volela.« Ala ti je odgovor, kozo jedna! A gde je on sad? Gde ti je taj, koga si volela? Šeta se od jedne do druge Amerike.

GEORGINA: Znači, ne smem da rodim?

RADOVAN: Rumenka, ona nije normalna. Ona nije kako treba. Ja joj pričam pola sata, a ona me opet pita . . . Marš napolje! Marš iz sobe! Neću da te vidim očima! Ja ču se Vilotićima krvavo osvetiti, ali ćeš i ti platiti svoje: provešćeš najbolje godine u drugom stanju. Marš napolje!

GEORGINA: Ceo život sam provela spremajući se da postanem majka: od igre sa lutkama do danonoćnog kuvanja. Ja ništa više ne znam da radim. Zašto mi ranije niste rekli da još nešto učim. Šta ču sad, gospodine Radovane?

RUMENKA: Kumim te, razmisli još jednom?

RADOVAN (*izgura kćerku iz sobe*): Gubi se! Napolje! (*Sa treskom zalupi vrata.*)

RUMENKA (*zadovoljno*): Dobro si joj očitao. Ja sam, kao majka, morala da je branim.

RADOVAN: Kad sam govorio: Rumenka, nemoj im dozvoliti ni minut slobodnog vremena, odmah će pod nekog leći, ti si se smejavaš. I umesto da su svirale klavir i učile priznate jezike, pa se udale za inostrance, da i mi imamo neke vajde od belog sveta — jedna vozi interkontinentalnu hladnjaču, a druga stomak. Eto ti!

RUMENKA: A kad sam ja govorila: nemoj s leđa, biće žensko, ti si se kikotao . . . Ko li nam dolazi u ovo doba zore?

(*Sa ulaznih vrata odjekuje prodorno zvono. Radovan zgrabi pištolj pa polako izade iz sobe . . . Nekoliko trenutaka kasnije, navrat-nanos, u sobu utele Jelenče, guran puškom dvocevkom. Jelenče je podigao ruke visoko, dok ga starac Stanislav, sav*

srećan i kočoperan, drži na nišanu . . . Za razliku od okretnog, živahnog i žilavog starca, mladi Vilotić je anemično-melanholično depresivan čovek.)

STANISLAV: Ulovio sam ga! Pet dana je Stanislav proveo na krovu lifta, ali je šesti dan uhvatio barabu. Da li se, momče, predaješ?

JELENČE: Da. Predajem se absolutno bezuslovno.

RADOVAN (*kruži oko zarobljenika*): Jedan živi primerak gamadi Vilotića . . . Šta sad da ti radim? Lepo nisam pametan, šta sad da ti radim? Da ti izgrickam uši, ili da odmah pređem na šiju? Odakle da te načnem? Joj, što ču da ti se svetim, pa to nije normalno . . . Ima da mi platiš debeo račun . . . Stanislave, dede, ispitaj ga malo. Da čujemo kako peva?

JELENČE: Vi znate da sam pesnik? To vam je poznato?

RADOVAN: Zaveži! Stanislave, ispitaj ga!

JELENČE: Samo izvolite. Ja znam šta mene čeka.

STANISLAV: Okreni se! . . . Kako se zoveš?

JELENČE: Jelenče. Vilotić.

STANISLAV: Ruke gore! Nemoj da ti ih ja dižem! Koliko vas braće ima, i koji si ti po redu?

JELENČE: Reči ču vam s ponosom: ja sam šesti, a ima nas osamnaest.

RADOVAN: Osamnaest? Biće posla, biće posla.

STANISLAV: Kako osamnaest? Ja sam vas godinama brojao i nikako da vas prebrojim. Ima vas između deset i sto šezdeset. Taman stignem do dvanaest, kad, neko kupi novo odelo, neko pusti bradu, neko se ošiša . . .

RADOVAN: To im je taktika, da se prave različiti. Tako skrivaju brojno stanje. Znam ih ja, još iz Zavičaja!

RUMENKA: To su tvoji zemljaci. Tvoj narod.

RADOVAN: Nisu oni »moj narod«! Moj narod je na drugoj strani planine. Moj narod nema veze sa

Vilotićima. Oni su oduvek bili izdajnici i ološ. U pet ratova smo bili pet puta na različitim stranama . . . Jeste, jeste, znam šta hoćeš da kažeš: mi smo bili jedno pleme — bili smo, ali smo se kroz vekove podelili; sve što valja, što je pošteno, čestito i plemenito, sve to je prešlo na našu stranu. Kod njih su ostali samo razbojnici, secikese, konjokradice i pokvarenjaci!

RUMENKA: To oni isto kažu za vas.

RADOVAN: Znam, znam, govore, govore, zato što im nismo jezike počupali kad je bilo vreme . . . Stanislave, nastavi. Ja sam slab sa živcima — ubiću ga momentalno, pa nećemo ništa saznati.

STANISLAV: Dakle, momče, da nastavimo sa brojnim stanjem: je li onaj sa cvikerima isti onaj bez cvikera?

JELENČE: Nije. Isti je onaj sa kačketom i lulom.

STANISLAV: On je najmlađi?

JELENČE: Najmladi je sa brkovima. Ima plave oči i malo izgubljen pogled. Sanjalica. Divan čovek. Svako jutro plače kad čita novine . . . A brat do njega — muca.

STANISLAV: Ne muca, nego kašlje. Po ceo dan kašlje. Ripće, stoka, zgrada se trese.

JELENČE: On voli da kašlje. Dok je bio mali stalno je štucao. Jedno vreme je išao samo natraške. Lekari su rekli da mu nije posvećena dovoljna pažnja dok je bio mali, pa on stalno hoće da bude u prvom planu. Inače, to je divan čovek.

STANISLAV: A onaj što više: »Ala volim da mrzim!« Je li taj isti onaj što čuti u bioskopu?

JELENČE: Jeste, ako mislite na njega.

STANISLAV: Nosi belo odelo . . . odnosno crno?

JELENČE: On je. Ima, ovako, veliku masnu fleku na sakou, od bureka, i uvek je bez pertli . . . Ali, zrači nekako, ne bih rekao kako, mada možda.

STANISLAV: Suv?

JELENČE: Jeste. Upadljivo suv i debeo.

RADOVAN: Sad će ga ubiti.

STANISLAV: Kako to: suv i debeo?

JELENČE: Kontraverzna ličnost.

RADOVAN: Dosta igranja! Okreni se malo prema meni . . . Rumenka, izadi iz sobe ako ne podnosiš krv . . . Je li, je li istina da je Marko u Americi?

JELENČE: Istina. Jeste.

RADOVAN: Spominje li Georginu u pismima? Piše li, zašto je oborio pa ostavio?

JELENČE: Piše, al mi ne znamo engleski. Redovno piše. Po deset strana.

RADOVAN: A zašto piše na engleskom?

JELENČE: Navodi on to u pismu, al mi ne znamo engleski, pa ne možemo da saznamo. Upisali smo brata, što kašlje, na engleski kurs, da nauči, pa nam pročita sva pisma, ali su ga izbacili, jer je ometao nastavu.

STANISLAV: Kašljao na kursu?

JELENČE: Mnogo. Kašljao i išao natraške.

(Rumenka, koja je sve vreme ležala, pridiže se u krevetu.)

RUMENKA: Bože, kakav ste vi to narod? S kim ja živim? Zašto se sudbina ovako poigrala sa mnom.

STANISLAV: Radovane, pusti ga meni. Okreni se, davoli te okretali! Ti si onomad pokušao da se probiješ do Zavičaja, po pojačanje? Ko je onaj koji ti je doviknuo da doneseš hranu?

JELENČE: Najstariji brat. Gvozden.

STANISLAV: Nije najstariji Gvozden! Najstariji je Mihajlo.

JELENČE: Pa, jeste. Nisam rekao da nije.

STANISLAV: Kako onda Gvozden, kad je Mihajlo?

JELENČE: Mihajlo mu je pravo ime, a tepamo mu Gvozden. Dok je bio mali zvali smo ga Jelisaveta. Imao je kosu do ramena, sa loknicama.

STANISLAV: Dosta! . . . Ostali ste bez hrane?

JELENČE: Da. Nemamo koricu hleba u kući. Vi

ste pucali na brata Baju ispred samoposluge. Pogodili ste ga u tetrapak.

STANISLAV: Pucao sam, a pucaću i dalje.
(Rumenka skoči iz kreveta. Prilazi zarobljeniku, okreće ga, odmerava, zagleda sa svih strana.)

RUMENKA: Visina?

JELENČE: 180.

RUMENKA: Težina?

JELENČE: 75.

RUMENKA: Omršavićeš pet kila. Fino si građen, da ne ureknem . . . Baš fino . . . Od danas si moja lutka za šivenje. Ja sam Ru Stanislavs. To mi je umetničko, kreatorsko ime. Čuješ li oče: uzela sam tvoje ime za prezime, a moje ime sam skratila. Samo je jedan planinski stočar mogao čerku da nazove Rumenka . . . Jelenče, da čujem, kako se gospoda modni kreator zove?

JELENČE: Ru Stanislavs.

RU STANISLAVS: Pametno moje. Da te gospoda poljubi, tako pametnog.

(Gospoda zagrli mladića, privi se i poče da ga ljubi . . . Radovan i Stanislav stoe, gledaju i trepcu. Kao da im ništa nije jasno.)

STANISLAV: Rumenka! Kako možeš pred rođenim ocem da varaš rođenog muža?! Jesi ti pri sebi?

RADOVAN: Neće ona danas doručkovati. Rumenka, kunem ti se u sve najsvetije, nećeš danas . . .
(Negde u soliteru odjeknu puškaranje. Stanislav i Radovan zgrabiše oružje i izjuriše u hodnik. Rumenka je počela da »pretresa« mladića: opipava ga od ramena do članaka.)

RU STANISLAVS: Imaš li oružje?

JELENČE: Nemam i ne želim da ga imam. Prezirem nasilje . . . Mi intelektualci . . . Gospodo, šta to radite?

RU STANISLAVS: Veliš, da nemaš pištolj? A šta ti je ovo? Molim? »Bereta«?

JELENČE: Domaći, kratko-trzajni . . .

(U sobu upade Katica. Za njom jure Radovan i

Stanislav. Kćerka, koja je razvijenija i grublja od većine klasičnih muškaraca, obrisa krv sa obraza. Odevena je normalno — šoferski.)

KATICA: Majku li im jebem Vilotičku, kako me zakačiše u suturenu. Istrčali iz domarevog stana.

STANISLAV: Iz domarevog stana?

RADOVAN: Znači, ona bitanga hoznmajstor je ponovo na njihovoj strani. Do juče je radio za nas. Stanislave, moraš mu poslati, za Novu godinu, paket dinamita.

STANISLAV: Ne! Ja ču upasti u njegov stan i ja ču lično eksplodirati! Razneću se! Detoniraću!

KATICA (gurne Jelenčetu, koji se stropošta u fotelju): Odakle vam ono atomsko oružje? Govori?!

JELENČE: Poslao Marko iz Amerike.

KATICA: Tako znači, dakle, povezali ste se sa inostranstvom.

RADOVAN (pogleda na sat): Dosta! Sledećih sat vremena — tišina! Počinje serija o Džordžu . . . (Upali televizor.) Ne znam zašto mi Džordž ne odgovara na moja pisma? Verovatno su Vilotići presekli vezu. Hvataju moju poštu i podvrgavaju je stručnoj analizi, naravno, bez uspeha — Džordž mi piše na engleskom.

RU STANISLAVS: Zarobljenik, ustaj! Za mnom u kupatilo. Malo ćeš ti da radiš.

RADOVAN: Nateraj ga da opere sve ono što ti nisi godinama prala.

RU STANISLAVS: A ko vas je, sve redom, oblačio godinama? Ko vam je smislio, kreirao i sašio ta divna odela koja nosite? Zahvaljujući meni, vi ste najukusnije i najlegantnije odeveni.

STANISLAV: Ja sam star i mene je moda pretrčala, ali, i da sam mlađi, ne bi mi bila potrebna tri rukava na sakou. Šta će mi ovaj treći?

RU STANISLAVS: I većim kreatorima se provuku manje greške.

RADOVAN: Bolje bi bilo da si nam sašila neke uniforme. Sutra ćemo zaratiti sa Vilotićima, moramo

se u boju razlikovati. Kako ćemo se ovako razlikovati?

STANISLAV: Razlikovaćemo se po hrabrosti!

KATICA: Tako je deda. A odakle tebi osmi flor na rukavu?

RADOVAN: Umro starac Aleksa.

KATICA: Je li bila lepa sahrana?

RADOVAN: Osobito, ali ja nisam mogao da idem. Sahrana se poklopila sa prošlom epizodom serije o Džordžu . . .

(Ru Stanislava je odgurala Jelenčeta u kupatilo. Ostali su se okupili oko televizora . . . Ulazi Georgina. Bolno se drži za stomak.)

GEORGINA: Počeli su trudovi. Katice, bilo bi dobro da me prebaciš do bolnice.

RADOVAN: Ni reči! Prvo se udaj, pa onda u bolnicu. Marš iz sobe! Marš! Našla si sad da me uz nemiravaš! (Georgina izlazi gorko jecajući.)

KATICA: Ja sam čvrsto odlučila da skoknem do Amerike i da dovedem ono Vilotičko đubre, Marka — živog ili mrtvog. Ne mogu više da gledam kako mi se sestrica muči . . . Ali, i u ovoj kući ima jedan veliki krivac . . . Čuješ li, Radovane, rekla sam da i u našoj kući ima jedan čovek kome će sve kosti prebiti.

RADOVAN: Ako sam te dobro razumeo, to se odnosi na . . .

KATICA: Na tebe! Ti si lično i personalno nagovorio Georginu da se vucara sa onom barabom, jer je iz tvog Zavičaja. Hteo si zeta iz Zavičaja, da napravite veliku svadbu, koju će pamtiti generacije, do smaka sveta . . . A mene si, od ovolikih nogu, oblačio i smatrao za muško. Želeo si sina po svaku cenu. Upisao si me u knjige rođenih kao — Kostu. I danas imam problema sa dokumentima. Odrasla sam i razvila se u najobičnijeg dripca. Kad se nadem sa muškarcima, ja bih se samo tukla . . . Pre par dana sam uhvatila sebe kako zviždim za jednom zgodnom devojkom.

(Radovan se pridiže, pojača ton serije o Džordžu. Izbezumljeno gleda zbivanja na malom ekranu, odakle odjekuje muzičko-kriminalistička tema . . . Radovan skoci, zgrabi pepeljaru i pode prema televizoru.)

RADOVAN: Udri ga DŽORDŽ! Pazi leda! . . . Beži iza trafike! Ne tamo! . . . Joj, ubiće ga . . . Ako ga ubiju, ja će momentalno da skočim kroz prozor . . . Pucaj! Pucaj Džordž!

(Odjeknuše dva pucnja. Radovan se opusti, smiri i zadovoljno vrati na svoje mesto. Katica i Stanislav ga zaprepašćeno gledaju.)

RADOVAN: Eto zašto ga ja obožavam. Jeste videli: četiri tipa, četiri zlikovca su ga iznenada napala, i — šta je bilo? Dvojicu je ubio pesnicom, a drugu dvojicu revolverom. Onog meleza je koknuo na devetom spratu, kroz roletne . . . Ja muse divim do imbecilnosti . . . Ja, ja . . . ja kad bi ga video uživo, ja bi samo pao; kap bi me udarila . . . Vidi ga, vidi ga . . . vidi ga kako vozi kola?! Pa on nije normalan. Vidi, vidi . . . ja ovo ne smem da gledam.

(Radovan se okreće, ali diskretno gleda preko ramena. Katica ustade.)

KATICA: Radovane, ti izbegavaš da nas dvoje ozbiljno razgovaramo. (Lupi oca po zatiljku.)

STANISLAV: Izbegava, naravno da izbegava . . . I od mene je napravio magarca. Nagovorio me je da prodam kuću i zemlju u selu i da dodem ovamo. A onda su on i Rumenka zgrabili pare i potrošili ih za dva meseca. Pod stare dane spavam u kupatilu. Međutim, to mu nije bilo dosta: prodao je i zemlju mog pokojnog brata Vasilija. I to su skrckali za pola meseca. A novac, koji sam bio odvojio za bratov spomenik, on je oteo i kupio kola. Kola je slupao posle nekoliko dana . . . Da je bar poginuo . . . I na moje oči bije moju čerku.

KATICA: Šta kažeš? Opet je tukao mamu?

STANISLAV: Jeste, jeste.

KATICA: Ako mama to potvrdi, ja će ga sad iseći.

(*Katica pokušava da uđe u kupatilo, ali vrata su zaključana. Saginje se, viri kroz ključaonicu.*)

KATICA: Ispiraju . . . i cede. Posle ču je pitati. Radovane, crno ti se piše.

(*Radovan ne sluša kćerku. Zadovoljno prati Džordžove avanture.*)

RADOVAN: Uvek se radujem kad neko sa sela uspe. Džordž je u Čikago došao sa jedne siromašne i zabačene farme. Bio je poslednja sirotinja. Da je išao u školu, išao bi bos. Nije imao prebijenog dolara, sve dok se posle dve velike pljačke nije obogatio. Opljačkao je jednu banku i jednu robnu kuću trulih kapitalista, i, onda, pare uložio u »sistem bele tehnike i rashladnih uređaja za pustinjska putnička vozila — Džordž end kompani«. Jebi ga, ko ne reskira, taj ne profitira. Trebalо je imati jaja pa opljačkati ono što je on opljačkao. Maznuo je pet miliona dolara iz najčuvenije banke u samom centru. Ušao, ubio dve blagajnice, dva policajca, jednu čistačicu, jednog šefa računovodstva i nekoliko mušterija. Cap, cap, cap, pet miliona u džep i — doviđenja. Zdravo, mili moji, kud koji. Ja odō, a vi se saranjujte. To se tako radi. A ne, penzija svakog prvog, pa razvlači pare kô pijan gacće. U šta ja da investiram? Gde da uložim i obrćem penziju . . . Jedva čekam da mi Džordž dode u posetu. Sigurno će nešto smisliti i za mene. On je uvek pun ideja kako da se čovek obogati . . .

(*Zazvoni telefon. Katica podiže slušalicu.*)

KATICA: Da . . . Šta? Kako? . . . Da, da, da . . . Ne . . . Jeste . . . Molim vas, donesite je kući . . . Znate, mi ne smemo da izlazimo danju . . . Zašto ne smemo? Pa, druže, to je naš problem. Šta vas se tiče . . . Donesite je . . . (*Spusti slušalicu, reklo bi se zamišljeno.*) Uskoro će doneti Georginu. Pre pola sata je skočila kroz prozor. Sad je na traumatološkom, ali živa i zdrava . . . Jadna moja sestrica . . .

Mogla je da polomi nešto . . . Radovane, Radovane, nećeš ni ti dugo. Završićeš i ti na traumatološkom. (*Iz kupatila izlaze Ru Stanislavs i mladani Jelenče. Gospoda popravlja haljinu, izuzetno ljuta.*)

RU STANISLAVS: Tata, mogao si da zarobiš nekog boljeg Vilotića. Ovaj je čemer od čoveka. Zapravo, i nije čovek. Ovo je vejka, ladolež i tutumrak.

JELENČE (*gleda u nebo, koje skriva plafon*): Oduvek sam bio večita žrtva. Odrastao sam sa puno nerazumevanja. Moja tuga je beskrajna i prevelika . . . Okolina je u meni gledala samo ono animalno. Bože, a tolike godine u biblioteci, Hipokrit, Onore de Balzak, Tacit, Petrarka, Braća Milenković . . . Tolike godine . . . (*Gleda kroz prozor dvanaestog sprata. Iznenada naglo, kao bujica, počinje da recituje.*)

Tužan je pogled s dvanaestog sprata:
Visina ljudi od ljudi deli,
Iz stana u nebo vode vrata,
Na nebu smo se rano sreli!

A narod kao da nema briga:
Narod i dalje mirno spava;
Ja gledam i plačem ove noći,
Dok tiho teče reka Sava!

(*Jelenčetu niz obraze teku suze. Stanislav se prekrsti.*)

STANISLAV: C, c, c . . . On nije normalan? A kako će i biti kad mu cela familija luda. Jedan brat ima pet imena, jedan po ceo dan kašlje i ide natraške, jedan čuti u bioskopu . . .

KATICA: Mama, sedi. Sedi. Moram ti nešto reći . . . Georgina se strmeknula kroz prozor. Čim obavi konferenciju za štampu, doneće je ovamo. Sutra će sve novine i sva sredstva javnog informisanja doneti njene slike sa podnaslovom: »Dvanaesti sprat je savladan!«

RADOVAN: Moramo iskoristiti sutrašnju popularnost da je već jednom udamo. Narodna poslovica lepo kaže: »I najbolji konj u štali ostane neprodat.« Ti bi, Stanislave, mogao Georginu da odvedeš do pijace — nek je narod malo izbliza vidi . . . Joj! Joj! Džordž! Nećeš valjda sa kolima u reku? Ajoj, ljudi! On nije normalan . . . (*Skriva šakama oči; proviruje kroz prste.*) Oladi me, načisto me oladi. Jeste videli šta je sad izveo? Ja, ja mu se divim do imbecilnosti . . . Kako si me uplašio, nevaljalko jedan.
(*Rumenka tresnu pesnicom po stolu i podvrišnu.*)

RU STANISLAVS: Moja čerka nije vaša seljačka roba pa da se prodaje na pijaci! Ja, kao majka, to neću dozvoliti! Moje dete, dok sam ja živa, može se prodavati samo i jedino putem interflore ili, u najgorem slučaju, u nekoj boljoj kafani. Za pijacu neću da čujem! Odvešćemo je u neki otmeniji restoran visoke B kategorije. Toliko.

(*Stanislav se napreže da prati zbivanja na »prozoru u svet«.*)

STANISLAV: Bogati, Radovane, o čemu se radi u toj zavrzlami? Ja nikako da pohvatam sva slova. Znaš, od juče ne kupujem novine. U novinama sve brzo piše — nikako da ih pročitam . . . Šta rade ti silni policajci?

RADOVAN (sa posebnim zadovoljstvom prepričava zbivanja na ekranu. Imitira glas spikera): Kad je video da je ceo grad blokiran, Džordž je pokušao da pobegne na periferiju Čikaga. I verovatno bi uspeo da se izvuče da ga u kafeu »Crveno i crno«, na uglu Stendalove ulice, nije primetila debela kasirka, inače ovejana doušnica inspektora Majera, koji je, s vremena na vreme, nateže iza ekspres aparata za tej. Ona je odmah obavestila inspektora Majera: »Džordž je ovde. Užina.« Tog trenutka su se razlegle sve sirene. Ceo kvart je opkoljen sa deset krugova. Sesnaest hiljada policajaca se popelo i potrčalo preko krovova. Radoznali prolaznici su se, takođe, popeli na krovove. Popela su se i besposlena

deca, a za decom zabrinuti roditelji. Inspektor Majer je zamolio građanstvo da siđe sa krovova, jer se Džordž izgubio i sakrio u tolikoj masi sveta. Zabранa je istog trenutka doveala na krovove i učenike srednjih škola, jer je upozorenje bilo: »Zabranjeno penjanje za sve mlađe od 18 godina, kao i za starije od navedenog godišta.« Krov kuće 22 se srušio. U razvalinu je upalo oko petnaest hiljada radoznalih građana. Većina je odmah preminula, a ostatak je izdahnuo na putu do bolnice. Iz udaljenih krajeva sveta počeli su da pristižu telegrami saučešća . . . Šta sad vidimo? Sad vidimo Džordža kako odgovara na prispele telegrame . . . Mene nikad neće uhvatiti. Nikad!

STANISLAV: A zašto bi tebe uhvatili?

RADOVAN: Koga?

STANISLAV: Tebe.

RADOVAN: Mene? Zašto mene?

STANISLAV: Pa sam si rekao: »Mene nikad neće uhvatiti.«

RADOVAN: A što bi me uhvatili? Je li? Šta sam ja uradio? Jesam li penzionisan u najboljim godinama? Jesam. Jesam li se razdužio po slovu zakona? Jesam. I šta sad — šta još hoćeš?!

STANISLAV: Ma nije reč o tome, već o Džordžu.

RADOVAN: Nikad nas neće uhvatiti.

STANISLAV: Zašto tebe? Opet spominješ sebe.

RADOVAN: Stanislave, povedi računa . . .

(*Odjeknu zvono iz hodnika. Stanislav se baci u zaklon — uhvati sobna vrata na nišan . . . Ulazi Georgina: ugruvana, ošamućena, pocepana.*)

RU STANISLAVS: Crna Georgina, grom te ubio, kako si mogla da pocepaš unikatnu venčanicu. Mesece sam provela dok je nisam tako suptilno kreirala. Vidi kako sad izgleda . . . Moj rad je vama poslednja briga. Niko nema poštovanja . . . Da sam otišla u Pariz ili London, danas bi bila najprogressivniji modni kreator u srednjoj Evropi. Moj stil »Nonšalantna tradicija« osvojio bi i Afričke zemlje.

Ovde tavorim, gubim za čovečanstvo dragocene dane, i doživljavam uvredu za poniženjem. Sad ћu ja tebi dati twoju ludu glavu... (*Tuče Georginu po glavi.*) Kad sledeći put skačeš kroz prozor skači gola! Unikatna venčanica neće zarasti kao koža! Na! Na!... To mi je hvala, što sam upropastila život sa vama! To mi je hvala?!

JELENČE (*stade ispred Georgine*): Molim vas, preklinjem vas, budite pažljivi prema gospodici Georgini. Ona je zasluzila više pažnje i poštovanja. Zašto niste ljudi? Biti nečovek zahteva ogroman trud. Vi se, defakto, mučite.

RU STANISLAVS: Ma, kome ti držiš predavanje?! Kome?!

STANISLAV: Je li, ti si zaboravio da si zarobljenik? Odomačio si se? Sedi ovamo! Tu!... Ajde, sad mi lepo sve priznaj. Sve, od reči do reči... Priznaj! Priznaj! Čuješ li me?!

JELENČE: Izvinite, šta da priznam?

STANISLAV: Da ja znam šta da priznaš, ne bih tebe pitao... Priznaj, bolje će ti biti... Nećeš? Dobro. Rumenka...

RU STANISLAVS: Na to se ime više ne odazivam. Ja se zovem Ru Stanislavs.

STANISLAV: Ti se ne zoveš, ja te zovem! Donesi mi slanik... Golube moj, priznaćeš ti meni i ono što nisam očekivao da ћu čuti... (*Uzima slanik od Rumenke, zabacuje zarobljenikovu glavu i sipa mu so u ustu.*) Sačekaću ja da ti ozedniš.

RADOVAN: Bolje da si mu dao Rumenkine pogačice. Ja kad pojedem jednu pogačicu, nedelju dana stojim ispod tuša. Nema tajne koju ne bih priznao.

RU STANISLAVS: Seljačino jedna. Ti znaš šta valja?

STANISLAV: Jesi žedan? A?

JELENČE: Nisam... i neću biti. Ja sam naučio da se moj volumen pokorava mome duhu:

U životu sam voleo deset žena
Dva konja, jednu reku,
Jednu šumu i jednog drvoseču;
Pola mosta koji osta,
Kad rekoše: rata — dosta...
Voleo sam — sve nedelje:
Nedeljom oko vrata
Vezujem zmije
U mesto kravata,
Nedeljom oblačim
Najlepše odelo,
Pre rođenja skrojeno
Baš za moje telo!
Nedeljom me reka
Ispod mosta čeka... Žedan sam. I u lice ћu
vam reći, ja žed trpeti — neću!

STANISLAV: Aha, tu sam te čekao. Hoćeš li da priznaš?

JELENČE: Hoću, hoću.

STANISLAV: Dede da čujem šta priznaješ?

JELENČE: Sve. Apsolutno sve.

STANISLAV: Tako te volim! Da si bio pametan, ne bih te mučio... Priznali su meni i malo veći zlikovci.

RADOVAN (*skoči i iz sve snage krikne*): Ne tamo! Ne tamo! Džordž! Ne tamo! Oni dolaze paralelnom montažom! Beži! Ostavi kurvu! Ostavi je! Ona im je javila da putuješ u San Francisko! Džordž, ostavi kurvu... Joj... šta će biti u sledećoj epizodi... Majko moja... (*Začuje se odjavna špica. Radovan gasi televizor, a onda prilazi ženi i udara joj šamar.*)

RU STANISLAVS: Radovane...

RADOVAN: Ućuti! Ni reč! Sve ste iste! Sve! Uvek sam bio na vašoj strani, a vi mi ovako vraćate. Zašto si me izdala? Zašto si javila inspektoru Majeru da putujem u San Francisko?! Je l mi to hvala, što sam ti kupio dve kuće, pet automobila,

deset kila zlata i dijamanata, što sam ti brata spasao iz zapaljene garaže, a oca izvukao sa doživotne robije?

STANISLAV: Mene si izvukao sa doživotne robije?

RADOVAN: Tebe, tebe. Zaboravio si, Harolde? I još se čudiš?... Ej, Radovane, Radovane, šta si dočekao. Bolje da si u Zavičaju kamen tucao, bar bi ljudi put napravili... Moram nešto smisliti do sledeće epizode. Neće me uhvatiti... (*Radovan se malaksalo sruči na krevet. Georgina ponovo zakuka.*)

GEORGINA: Moje dete bi trebalo sledeće godine da krene u školu. Vi ćete biti krivi što će ostati nepismeno. Neću imati njegovih slika iz kolevke i zabavišta. Kad me bude pitalo: »Gde su slike?« — ne znam šta ću odgovoriti?

RU STANISLAVS: Dodi da te mama našminka. Idemo u jednu finu kafanu. (*Ona zgrabi Georginu i nakaradno je izmaza.*)

RADOVAN: Idemo da udajemo Georginu?

RU STANISLAVS: Da, tatice. Idemo da udamo našu malu i milu devojčicu. Vidite li kako je lepa kad se malo dotera.

KATICA: A ja vas pozivam na piće. Ako danas ne uspemo sa udajom, ja sutra letim za Ameriku. Dovešću Marka na lancu!

RU STANISLAVS (*odseca makazama deo venčanice*): Tako, malo ćemo da je dekoltiramo. Ne ideš u manastir. Hajde, ustani... Prošetaj... Ispravi se i osmehni se... Šta si se skupila! Smeškaj se kozo jedna!

RADOVAN: Moramo se dogovoriti kako da uđemo u kafanu. Evo ovako: ovo su vrata kafane. Prvo ulazi Georgina, sama i usamljena. Uđi Georgina i sedi za sto. Ajde, da vidim kako će ući... Odmah iza nje dolaze Stanislav i Jelenče, pa onda Džordž... pardon, onda ja, a na kraju Katica i Rumenka.

RU STANISLAVS: Ja se ne zovem tako!

RADOVAN: Slušaj, Rumenka: kad budem menjaо ime žene, onda ću promeniti celu ženu... Pazi, Georgina, kako ćeš se ponašati kad mi budemo ulazili. Upamti: ti nas ne poznaješ. Mi ćemo ti se obraćati, ali ti ćeš nas odbijati. Imaću da ti dignemo cenu, da se udaš za pet minuta... Ajde, uđi ponovo.

(*Georgina »vraća« ulazak... Podigla je glavu i zapela za stolicu. Svi odmahuju rukama, galame, objašnjavaju i sami demonstriraju ulazak.*)

RU STANISLAVS: Trapušo! Ko će te uzeti tako trapavu?! Vrati se. Jos jednom. Vrckaj malo. Bog ti je dao obline da ih iskoristiš, a ne da zapinješ i obaraš stolice. Uđi... Georgina, kako se to smeješ? Šta je to? Glupačo! Ne ulaziš u kafanu da nekoga biješ, već da se udaš... Ajde... ponovo... Tako, tako...

STANISLAV: Radovane, mislim da je rizično. Vilotići ima odma da pucaju.

RADOVAN: Jelenče će ići uz sama vrata. Ako pripucaju, nek njega ubiju... Ajde, Georgina, probaj ulazak i kao izlazak. Na ova vrata. Tako... Jelenče, dolazi ovamo! Ti ćeš nam biti zaštita.

(*Napuštaju sobu. Radovan se krije iza zarobljenika.*)

2.

U KAFANI

(Sasvim obična kafana, na nekom uglu u gradu: nekoliko stolova, puta četiri stolice. Prostorija je prazna — nigde nikoga. Iz dotrajalog radija, koji je na šanku, dopire vesela narodna pesma . . . Ulazi Georgina: ide onako kako su je učili . . . Osvrće se . . . Prilazi stolu i seda. Za njom ulazi Stanislav: ponaša se kao čovek koji je u životu imao hiljadu veza i vezica . . . Zastao je. Posmatra Georginu izazovnim, iskusnim pogledom.)

STANISLAV: Kakva devojka, a sama. Je li, lepotice, čekaš li nekog?

GEORGINA: Ne.

STANISLAV: A smem li da sednem za vaš sto. Znate, ja sam bogat.

GEORGINA: A ja sam poštena.

STANISLAV: O, čudno, čudno. Sve se više iznenadujem. Vi ste prva devojka koja odbija moje basnoslovno bogatstvo . . . Blago onom ko te bude uzeo za ženu. Hoćeš li nešto da popiješ? Ne pitam za količinu i cenu.

GEORGINA: Ne pijem, ne pušim i ne jedem. Molim vas da odete. Prljate me vašim pogledom. Poštjenje je za mene jedina svrha života.

STANISLAV: Da mi je neko pričao o vama, ne bih mu verovao. U znak iskrenog poštovanja, pokloniću vam ovu zlatnu narukvicu od platine.

GEORGINA: Vaše poklone zadržite za sebe. A ako se ne udaljite, zvaću upomoć!

STANISLAV: Sad ču da te obeščastim.
GEORGINA: Upomoć!

(U kafanu uleće Radovan. Obučen je kao Džordž sa postera.)

RADOVAN: Vi ste zvali upomoć?

GEORGINA: Dobri prolazniče, ovaj starac je pokušao da ugrozi moje poštjenje.

RADOVAN: Znam ga ja! On je najveći bludnik u istoriji ovog grada. Sad ču da ga bijem!

(Radovan tuče Stanislava. Prvo odmereno, po dogovoru, a onda se sve više »uživljava« i zaboravlja . . . Posle nekoliko ozbiljnijih udaraca, Stanislav prestaje da igra starog zavodnika.)

STANISLAV: Radovane, nemoj da me biješ. Neću više . . .

RADOVAN (čistim američkim naglaskom): Ima da te bijem do sutra! Huljo! Zašto si me cinkario da sam opljačkao onu briljantinicu! Odakle ti ova zlatna narukvica od platine? Svinjo!

STANISLAV: Joj . . . Nemoj . . . Nemoj da se mlatiš! Neću više da se igram . . .

RADOVAN: Nećeš?! A kad smo delili plen, onda si hteo da se »igraš«. Onda sam ti bio dobar. Čim si se obogatio zahvaljujući meni, počeo si da radiš za policiju. Misliš: i lova i državna sigurnost, a Džordž neka robija i za mene?! A? Pa, sad ču te . . . (Radovan bezdušno mlati starca . . . Ulaze Rumenka, Katica i Jelenče. Vilotiću je glava obmotana zavojima, kao da je teško ranjen. Uz velike napore i potezanja odvajaju Radovana od obamrlog »cinkarosa«.)

RU STANISLAWS: Ne možeš ti ništa s njim planirati. Sve uprska. Sve upropasti. Sve uništi. Sve zgazi.

RADOVAN (preti uplašenom Stanislavu): Srešćemo se mi, Harolde, još jednom u životu. Krvavo ćeš mi platiti! (Trgne pištolj i uhvati zaklon iza civiluka.) Inspektore Majer, ruke gore! Gore ruke, da ti ne raznesem glavu!

JELENČE (*sklanja se iza Katice*): Nemojte, druže Radovane, ja sam Jelenče, Vilotić. Već sam teško ranjen.

(*Radovan se smiruje, kao da se budi. Seda za sto, osvrće se.*)

RADOVAN: Mislio sam da je ovo kafe »Crveno i crno«... Jelenče, ostavi Georginu!

JELENČE (*ljubi ruku uplakanoj nesrećnici*): Draga koleginice, dozvolite mi da vam poljubim ruku, bez zadnjih premlisa. Vaša patnja mi je bliska, jer ovo što sam ja doživeo od mojih Vilotića (*pokaže na zavijenu glavu*), ne bi se moglo nazvati porodičnom pažnjom. Razumem, treba čoveka kritikovati, pa čak i šamar mi nije stran, ali atakovati na smrt, daleko je od svake ljudskosti. Draga Georgina, naše su sudsbine savršeno slične. Ne, nemojte mi reći — ne. Hoćete li da se udate za mene?

KATICA: Ne seri, Jelenče! Vidiš da nema nikoga.

JELENČE: Gospodice Georgina ja vas najozbiljnije pitam. U mojim rečima nema loših namera. Ne koketiram sa brakom. Ako ne bih bio suviše slobodan, ja bih vas voleo.

RADOVAN: Stvarno, zašto se Georgina i Jelenče...

RU STANISLAVS: Ni govora! Znam čoveka! Najobičnija krpa! Šeprtlja! Bednik... I neće moja čerka da ide od jednog do drugog Vilotića, kô narodna pesma — sa kolena na koleno. Kad je ostavi Jelenče, onda će da dode onaj što kašљe, pa onaj što čuti...

KATICA: Jeste, jeste... Nema druge, nego da vam pozovem piće i da krenem za Ameriku. Hajde da sednemo svi zajedno.

(*Spajaju dva stola. Padaju stolice, pepeljare — dizje se grdna galama.*)

RADOVAN: Kelner!... Gde je kelner? Kelner!! (*Iz kuhinje izlazi deblji kelner. Ide dremljivo, opušteno, lenjo i kao što je red — drsko. Prilazi stolu, zeva i čuteći ih gleda.*)

KATICA: Gde si ti, burazeru? Gde si se denuo? Može li ovde da se naruči jedno piće.

KELNER: Koga ste pitali da sastavljate stolove i lomite inventar?

STANISLAV: Malo nas je mnogo.

KELNER: Onda se to pita, a ne kô stoka. Što si ti glavonja cakao stolicu? Tebi govorim, šta se praviš lud?

(*Kelner udari presavijenim salvetom Jelenčeta po glavi.*)

KELNER: Zašto si kô narodni dušmanin krljaovu stolicu?

JELENČE: Sama je pala, kad sam povukao sto. Nemoj da me biješ po glavi.

RADOVAN (*zataškava svadbu*): Čuj stari, malo smo nervozni, pa smo zaboravili da pitamo. O-kej! Ovako, da dode...

KELNER: Da dode — kad namestite sve kako je bilo.

(*Kelner se okrene i vrati u kuhinju. Svi ga zgranuto gledaju.*)

RU STANISLAVS: Kakav je ovo primitivizam? C, c, c... Gde mi ovo živimo? Kakvi su ovo ljudi?... Lepo sam govorila da odemo u neki restoran privatnog sektora. Ovako se radi samo kad se radi za državu. Da je ovo njegovo, noge bi nam ljubio.

KATICA: Uh! Kako mi kuva u stomaku. Sve mi se čini da će da napravim neki lom. Đubre ono kelnersko!

STANISLAV: Ajde, bez gužve. Namestićešemo kako je bilo. Kajo, drži čošak za ivicu.

(*Sve lepo dovode u prvobitni red. Sad za jednim stolom sede: Katica, Georgina, Ru Stanislavs i Radovan, a za drugim: Jelenče i Stanislav.*)

KELNER (*dolazi malo zadovoljniji*): Tako. Znate, ako vi u vašim kućama volite da živite kao u brlogu, ovde to ne može. I još bih vas nešto upozorio: ko mazne, odnosno — zdipi čašu, prebiću mu i najmanju koščicu.

RADOVAN: O-kej, o-kej. A sad da dođe . . .

KELNER: Nećete žderati?

KATICA: Nećemo. Već smo žderali.

KELNER: Znači, došli ste samo da se obločete? A šta ribe piju?

KATICA: Kako ćeš me na robiju oterati!

RADOVAN: Katice. . . Budite ljubazni, donesite nam vinsku kartu. O-kej?

KELNER: Nema. Pokrali gosti. Bila je u finom kožnom povezu. To se gostima svidalo i — pokrali. Prave sandale.

STANISLAV: Šta ima od pića?

KELNER: Da vam nabrajam?

KATICA (*jedva govori*): Pa, kad nemaš kartu, onda nabrajaj.

KELNER: I da me malo povučete za jednu stvar. Pa nisam ja ovde za zezanje. Kad smislite nešto pametno, ako ste u stanju, onda me zovite. (*On se okreće i ode. Katica je skočila, ali su je Radovan i Stanislav zadržali.*)

KATICA: Joj, majku li mu. . . Pusti me. Prosuću mu sitan kamen iz bubrega!

STANISLAV: Idemo odavde.

KATICA: Ne! E baš će da me posluži! Ili će da me posluži, ili ču da ga ubijem! Kelner! Stoko!

KELNER (*jede nešto črbasto, iz tanjira koji nosi*): Bez deranja. Molim lepo?

RADOVAN: Ovako: dve klekovače. . .

KELNER: Nema. Dalje?

STANISLAV: Belo vino.

KELNER: Ima, ali flaša nije otvorena. Flaša je od deset litara. Da donesem?

STANISLAV: Šta će mi deset litara?

KELNER: A šta ja da radim, kad mi se devet litara ukiseli? Ili deset ili ništa.

KATICA: Meni duplu ljitu.

KELNER: Ti si žensko, može samo neki sok. Imam pun podrum sokova. Neću ih ja piti.

RU STANISLAVS: Meni jedan šatrez.

KELNER: Može, samo dupli.

RU STANISLAVS: Zašto »samo dupli«?

KELNER: Zini da ti kažem. Valjda i kafana ima svojih tajni. Nego, da vam donesem po čorbast pasulj. Pogledaj kako izgleda. Ja sam ga doručkovaو, ručao, užinao, sad večeram, a noćas ču se buditi. Kô droga je. Bio bih u stanju da provalim u apoteku za pasulj.

(*Katica je ustala. Pokušava da govori mirno, pažljivo.*)

KATICA: Ej, momak, da ti nešto kažem, ja sam štofer. Znaš, ja sam malo nervno emotivna, pa ne mogu dugo da se kontrolišem. A tvoju kelnersku stoku sam tukla po celom svetu. Sad, ako ne budeš dobar . . .

KELNER: Biću dobar samo pod jednim uslovom: da ovaj glavonja sedne na patos. (*Pokaže odlučno na Jelenčeta.*)

GEORGINA: Neće! I on je čovek!

RADOVAN: Sedi Jelenče. Ajde, važno je da nešto popijemo. Neće ti kruna spasti. Sedi . . . A ti, Georgina, okani se već jednom Vilotića!

KELNER (*polako odlazi*): Dok je na stolici, nema pića. . . Ja odoh da sebi naspem još jedan tanjur marihuane.

KATICA: 1966. maja meseca, prevozila sam hitnu isporuku kremenadli iz Bajine Bašte za Toronto, preko Budimpešte i Ciriha. Prvo sam, preko telefonskog aparata, obavila vezni razgovor: »Pronto! Pronto! Je I to Toronto?! Stižem odmah!«. . . I gas do daske. Zaustavila sam se samo dva puta, jer su me kroz Grčku i Holandiju pratile vlažne kiše. . .

STANISLAV: O čemu ona priča?

RADOVAN: Pojma nemam, al je mnogo uzbudljivo.

KATICA: U Grenoblu zaustavim interkontinen-talnu hladnjaču i pravo u kafanu. Čim sam sela, odmah mi niko nije prišao. Čekam ja: sat, dva, tri. . . spušta se veče, mesec se rađa pun sjaja, divna

noć, a mene niko da usluži. Odem do kuhinje, provirim kroz šiber i imam se čemu začuditi: pet kelnera i pet kuvarica, goli golcati, kô od majke rođeni, vitlaju se i jure među šerpama, loncima i kazanima. Cika, vriska, urnebes! Tu mi je pao mrak na oči, sednem u hladnjaču, pa pravo u bircuz. Napred-nazad, napred-nazad, od bircuza ostade poljanče... To ču i ovde da uradim, ali ču prvo ovog kelnera da obesim o čiviluk, za noge, kô šureno prase. Stoko! Đubre!

KELNER: Da?

KATICA: Slušaj: poslednji put...

KELNER: Zašto glavonja nije seo na pod?

RADOVAN: Sedi Jelenče!

JELENČE (*prostire belu maramicu i seda*):

Ja sam provalija i usamljeno drvo,

U ravnici.

Šibaju me vetrovi i udaraju gromovi,

A ljudi sa velikim sekirama — opkoljavaju;

Crni konjanici.

Ja vidim, sve su bliže ljudoseče.

Pokušavam da poletim, mašem granama,

Ali, moji korenji su duboko

U ovoj posnoj zemlji.

I ne znam, da li će neko čuti moj krik:

Jedan sadi — deset seče,

Odakle, nam, Bože mili,

Ovolike ljudoseče??!

KATICA: Eto: i seo je, i recitovao je — sad nas posluži.

KELNER: Ovaj vam nije baš kako treba?... Posluženje odmah dolazi, ako gospoda pristane da pojede naramak sena. Može?

(*Kelner pokaza na Rumenku, koja ciknu i uhvati se za srce. Katica prvo šutne jednu stolicu, a onda počinje da bije Kelnera. Tuće ga: rukama, nogama, čivilukom... Ugostitelj se uvija, moli, preklinje, kleći... Radovan zadovoljno poskakuje.*)

RADOVAN: Kroše! Tako, tako! Leva noga!...

Kako mala bije?! Bravo, Kajo!

KATICA (*zastade i pogleda na sat*): Sad je pet do deset. Mlatiću ga do šest ujutro!

(*Nastavlja da bije Kelnera... A onda se, kroz prozor, razleže snažan muški glas.*)

GLAS: Ooooo! Radovaneee! Opkolili smo kafanu! Sve čemo vas pobiti ako se ne predate!

STANISLAV: Vilotići... Opkoljeni smo.

(*Pred Radovanove noge pade ubaćeni zamotuljak hartije.*)

RUMENKA: Ako sada poginem, nemoj neko da mi napiše na spomeniku da sam se zvala Rumenka.

STANISLAV: Ja neću da se zovem na spomeniku. Ljudi, meni se, iskreno govoreći — ne gine. Još mogu da uvučem konac u iglu, imam 24 zuba i nisam čelav...

RADOVAN: Kukavico!

STANISLAV: Izvini, trenutak urodene slabosti. Šta nam pišu Vilotići!

RADOVAN (*čita poruku*): »Danas smo saznali da je ubijen moj sin Marko, u Ameriki.« Kaže se u Americi. Možeš misliti: u Ameriki?

STANISLAV: Čitaj dalje!

RADOVAN: »Prema opisu ubice, mi sumnjamo na vašeg „pokojnika“ Vasilija. Sina ču osvetiti kravovo. Ilija.«

STANISLAV: Sumnja na mog pokojnog brata Vasilija? Pa, je on normalan? Jelenče — je ti otac normalan?

JELENČE: Ne znam da li je normalan, ali znam da je mnogo opasan čovek.

KATICA: Kako stojimo sa oružjem?

RADOVAN: Ja imam pištolj.

KATICA: Onda, da se izljubimo...

RU STANISLAVS: Jelenče, voliš li ti Georginu?

JELENČE: Ako neko sme da izgovori tu uzvišenu reč, onda ču skupiti hrabrosti...

RU STANISLAVS: Učuti! Vidiš li da će nas

pobiti. Ako nas izvučeš iz ove gužve, dobićeš Georginu za ženu. Učini nešto.

JELENČE: Dajte mi reč.

RU STANISLAVS: Ma, daću ti šta god hoćeš! Ajde.

(Jelenče pride Georgini, poljubi joj ruku, a onda istrča iz kafane. Stanislav proviruje kroz prozor... Ostali ga zapitkuju.)

KATICA: Šta rade?

STANISLAV: Nameštaju minobacač...

KELNER: Ako ubace minu u kafanu, svaka razbijena čaša — 100 dinara.

RADOVAN: Gde je Jelenče?

STANISLAV: Razgovara sa ocem... Nešto ga ubeduje... Evo, vraća se.

(Utrčava Jelenče, noseći papirnu kesu.)

JELENČE: Dogovorio sam se... Otac vam šalje ovaj otrov da ga lepo popijete, svi zajedno. Kaže, toliko može da učini za vas. Ja sam im dao reč da ćemo se kolektivno potrodati. To je najmirnije: bez pucnjave, krvi, vatre, jauka. Oni su otišli, a mi sad moramo izvršiti zadani reč. Vi znate šta u našem Zavičaju znači kad se nešto obeća, kad se ruka položi na čelo...

RADOVAN: Otkad sam ja otišao iz Zavičaja. Pozaboravljao sam sve te stvari. To su naši preci radili. Vremena se menjaju. Danas daš reč, a sutra — ko te pita šta si obećao.

JELENČE: Gospodine, Radovane. U mojoj porodici, za hiljadu godina, niko nije pogazio obećanje. Molim vas, da ispijemo otrov. Nemojte me izdati i osramotiti! Ljudi, preklinjem vas! Ja više nikad neću smeti da izđem pred oca i braću!

STANISLAV: More, marš tamo! Da se ja trujem kô kokoš, zato što si ti držo ruku na čelu? Ajmo da se zlikovci ne vrate.

RADOVAN: Ti nisi normalan. Ako ti se truje, truj se sam! On dao reč? Prostačino jedna nevaspitanata. Kako smeš nešto da obećavaš u tude ime?

(Radovanova familija se pakuje i kreće prema vratima, ali im se na kafanskom putu ispreči Kelner.)

KELNER: Nikud vi nećete dok ne platite račun!

RADOVAN: Koliko? Požuri!

KELNER: Pola miliona.

KATICA: Sad ču da ga ubijem.

RADOVAN: Beži! Oćeš da se vrati Vilotići!

(Radovan vadi svežanj novčanica. Ostali beže.) Drži, razbojniče. A ovih dana ču se vratiti po kusur. Upamtićeš ti Radovana Trećeg!

(Radovan izjuri iz kafane. Kelner zadovoljno gleda pare, a onda upali radio. Peva svoju omiljenu pesmu.)

II ČIN

3.

UOČI BOJA

(*Između stvari, držeći za nogu jednu lutku, šeta Georgina. Od Jelenčeta je odvaja Stanislav: starac je naoružan do zuba. Ru Stanislavs nešto seče velikim makazama. Žena se baš zaradila. Radovan je podrugljivo posmatra, smeška se, čupka brkove i klati se kao upijač... Žena ga živčano pogleda; ne može da izdrži prezriv nadzornički pogled. Spavaća soba je pretvorena u skladište krpa, haljina, krojačkih poprsja, modnih žurnala i časopisa.*)

RUMENKA: Šta je, glavonja? Šta me gledaš? Dokle ćeš da mi cupkaš ispred nosa? Radovane! Oca mi, iseći ču te ovim makazama, kô...

RADOVAN: Kô moj jedini kaput što si isekla. Samo te gledam! Samo te gledam i ne znam šta da ti radim: da uzmem te makaze i da ti ruke odsečem! Vidim ja; ti ćeš šiti dok ti ja ruke ne odsečem. Govedo ono brdsko, šta da obučem ako sutra padne sneg?

RU STANISLAVS: Sneg u septembru?

RADOVAN: A šta ču u decembru?

RU STANISLAVS: A gde ćeš u decembru?

RADOVAN: Stanislave, ajde, oprosti se sa čerkom. Ajde. Lepo se izljubite, pozdravite... Sad ču da je spustim u mezanin, bez lifta... Ja, ja... ja više nisam pametan. Eto!

RUMENKA: Nisi nikad ni bio... Izvini, izazvao si me.

RADOVAN (*pokazuje na svoje »čudne« pantalone*): Šta je ovo, Rumenka? Ajde, reci mi, da te ne bih sad mlatio i prebijao, šta je ovo na meni? Šta je ovo ispalo od onog mog zimskog kaputa?!

RU STANISLAVS: Ne znaš šta je?

RADOVAN: Ne znam?

RU STANISLAVS (*tužno se zaplaka*): Krv moju sam prolila ubadajući se u putoprst... i sad mi se to ovako vraća... Oči sam izgubila krojeći i šijući... Hvala ti supruže Radovane. Hvala ti...

RADOVAN (*mekše*): Ja veće moći od ženske nemoći — nisam video... Dobro, de... nemoj plakati. Samo mi objasni, šta je ovo na meni?

RU STANISLAVS: Pantalone.

RADOVAN: Znači, od rukava kaputa napravila si nogavice, a prednja strana je ostala kao »malo« poveći šlic? Nije udobno, ali je mnogo lepo.

RU STANISLAVS: Tako se sad nosi u Rimu.

RADOVAN: I nije im zima bez kaputa?

RU STANISLAVS: Kako to misliš — bez kaputa?

RU STANISLAVS (*pokušava lepim*): Pa, mislim, ako šiju pantalone od kaputa, onda im je zimi malo prohладно.

RU STANISLAVS: Nije, oni zimi odlaze na Kanarska ostrva. Naprotiv, srečni su što na sebi nemaju i kaput. Tamo se šetaju samo u košuljama i pantalonama.

RU STANISLAVS: Pa tako mi kaži... Vidiš ti nje, kako je ona pametna... Međutim, ako ja ne budem mogao da odem na Kanarska ostrva? Ako me nešto izuzetno spreči?

RU STANISLAVS: Mislio si tamo da ideš?

RU STANISLAVS: Moraću. Kako da dočekam zimu bez kaputa?

RU STANISLAVS: A imaćeš pare za put do Kanarskih ostrva? Lepo Radovane, bogami lepo! Mi ćemo da gladujemo, a ti ćeš na taj put da baciš milione, u vreme ove stabilizacije. Čuješ li ga oče?! Gospodin se sprema da nas ostavi.

(Stanislav gura Jelenčeta prema vratima. Mladić se opire.)

STANISLAV: Ti izgleda nemaš nameru da bežiš? Misliš, ja ču da izigravam budalu čuvara? Ajde, lepo, ja ču se okrenuti, a ti uhvati trk prema vratima. Dajem ti časnu reč, neću te gađati u glavu. Pokosiću te po nogama.

JELENČE: Ne, nikako, gospodine Stanislave. Odavno sam spoznao da je nemoguće pobeći od sebe. Čudi me da to vi, u zenitu iskustva, niste shvatili... Ja sam za ovo mesto vezan mnogo čvršćim nitima, nego što je ovaj vaš konop. Da li ste čitali Đuzepinijevog *Neuspelog begunca?*

STANISLAV: Njega nemoj da mi spominješ! Imam razloga.

JELENČE: A, da. Pardon, nisam znao.

STANISLAV: Shvatićeš ti jednom da si u ovoj kući zarobljenik, i da si, kao takav, ugnjetavan.

RADOVAN (*seda u fotelju ispred televizora, uzdiše*): Vratiću se prvim vozom u Zavičaj. Ostaviću vas jednom zauvek pa se svadajte, kidajte, ujedajte. Mene će moji ljudi, u Zavičaju, dočekati raširenih ruku i pesmom. Nisu oni zaboravili da im je Radovan, dok je bio neko i nešto, podigao fabriku. Svetlost fabrike je rasterala vekovnu tamu oko moga sela. Nije moj narod nezahvalan i alav kao moja porodica... Što ne počinje serija o Džordžu? Nisu ga valjda uhvatili? Samo bi mi još to trebalo. Odmah bi se ubio. Momentalno.

JELENČE: Gospodine, Radovane, dozvolite mi da vas upoznam sa jednom mojom pesmom, iz zbirke *Povratak u Zavičaj*. Možda će vam biti malo lakše. (Recituje zaneseno, snažno, uznemireno.)

Noćima sanjam pogled sa brda
Sve stare kuće rodnoga kraja
Noćima sanjam zelena polja
I plavo nebo mog Zavičaja

Noćima sanjam Trešnju u cvetu
Sva je u belom kao nevesta
Noćima sanjam da se udaje
Ta moja Trešnja za princa Bresta.

Noćima sanjam vašar u selu
Veliki vašar jesenjih boja
Noćima sanjam ja kolo vodim
Do mene igra Milica moja.

Noćima sanjam mlad sam kô nekad
Kraj stare kuće nasmejan stojim
Noćima sanjam kako se budim
I budenja se jedino bojim.

(Radovan zanemelo gleda pesnika, a onda ustaje, prilazi mu i grli ga. Jelenče zbumjeno trepće.)

RADOVAN: Ti si za mene od danas — klasik. Ja ovako nešto nisam čuo. Bravo, momče! Bravo... Kako si to lepo sastavio. Evo, kunem ti se, štampaću ti o mom trošku sabrana dela, u tvrdom povezu, na bezdrvnoj hartiji... Nego, da li bi ti mogao da napišeš jednu pesmu o meni. Ja bih ti rekao osnovne elemente, pa ih ti rasporedi i izrimuj. Na primer: koje su moje najkarakterističnije osobine? Uzmimo samo one najizrazitije: poštenje, hrabrost, vidovitost, ljubav prema narodu, i naroda prema meni — ne zna se ko koga više voli...

JELENČE: Žao mi je, neću moći. Ne želim da budem dvorski pesnik

GEORGINA: Naučila sam napamet tvoju pesmu: »Žena, čovek i reka«. (Ona uhvati mladića za ruku. Recituje.)

Žena, bela, reku gleda
Niz reku joj pogled plovi
Žena divna, zanesena,
Pokušava da na vodi
Trag otkrije.

JELENČE: Jedan čamac, neveliki
Tiho plovi i nestaje
Iza šuma, zlatnih polja
Vidokruga i planina

GEORGINA: Jedna žena zamišljena
Kotaricu na panj spušta
Kotarica dugo pada
Žena gleda:
Flaša vina
Kotrlja se prema vodi

JELENČE: Jedna žena uplašena
Jedan čovek sav zanesen
Uveren je
Da ga ova, stara reka
Nosi negde ka slobodi

GEORGINA: Jedna žena moli pticu
Da joj izda sve daljine

JELENČE: Jedan čovek, razbarušen
Vesla diže, čelo briše
Sunce gleda i plaši se
Skore tmine

GEORGINA: Jedna žena dugo plače
Jedna reka ništa ne zna
Il' se samo vodom pravi

(*Georgina i Jelenče se pokloniše. Radovan zgrabi kćerku i izgura je iz sobe. Stanislav zabrinuto predlaže zetu.*)

STANISLAV: Da mi Georginu odvedemo u bolnicu. Vidiš li, ona je počela da recituje. Tako je i moj pokojni brat Vasilije recitovao posle pada sa vrha čardaka. Pao je na razdeljak, a kad je ustao, odmah je rekao:

»Da imam pušku i sto patrona
I malo topče od dvesta tona
Da l' bi me noćas volela Ona?«

RADOVAN (*Jelenčetu*): Razočarao si me i kao čovek, i kao pesnik. Nema ništa od sabranih dela.

RU STANISLAVS: Pas rekô, pas porekô.
(*Telefon zaustavi Radovana u nameri da ubije ženu.*)

RADOVAN: Halo?... A koga tražite?... Jeste, jeste, ovo je stan Radovana Trećeg... Da... S kim imam čast da razgovaram?

(*Radovan zbrunjeno spusti slušalicu.*)

STANISLAV: Ko je?

RADOVAN: Neki idiot. Pita da li smo kod kuće, i da li si ti živ.

STANISLAV: A što ne bi bio?

(*Na ulaznim vratima zakrešta zvono. Stanislav izlazi i oprezno otvara vrata. U stan ulazi, na neopisivo zaprepašćenje i čuđenje prisutnih — Kelner. Ugostitelj u naručju nosi veliki buket plastičnih, prelepih ruža. Malo je zbrunjen, kao što je red.*)

STANISLAV: Ja sam u životu video ludaka, ali kao što je ovaj — to nisam... Došao si da te ubijemo?

KELNER: Dozvolite da se predstavim: Osman Avramović, ugostiteljski radnik, ve. ka.

RADOVAN: Osobita mi je čast da vam uzvratim imenom: Radovan Treći, ubica ugostiteljskog radnika Osmana Avramovića...

KELNER: Ve. ka.

RADOVAN: Biće tebi ve. ka. — veliki kalibar.

KELNER: Ja sam na sve spremam. Pomirio sam se da me neko vreme nema. Rekao sam sebi: Ili će ti život biti cveće, ili tebe više biti neće!

STANISLAV: I ovaj u stihovima?

KELNER: Doneo sam Georgini buket ovih ruža, koje nikad ne venu, da i naša ljubav nikad ne uvene.

Eto, pa sad radite šta hoćete. Ja je volim, ne mogu da spavam od one noći...

RU STANISLAVS: Sedi, zete! Dobro nam došao.

STANISLAV: Vidiš ti, ko bi rekao: ovako đubre, a dobar čovek? — Znači — svadba!

(Stanislav opali jedan patron u plafon. Iz kredenca vadi flašu.)

RADOVAN: Smiri se, Stanislave. Nismo mu rekli da je Georgina... (Pokazuje stomak.)

RUMENKA (zagleda novopečenog zeta): Ko ti saši ovo odelo, ruke mu otpale. C, c, c... Kad je ovaj kroj bio u modi. Sad ču ti ja to popraviti... (Uzima makaze, seče deo rukava.) Je i bolje? A? Priznaj, ako u tebi ima trunke osećanja za komparativnu estetiku... Georgina! Georgina! Dolazi ovamo! Došao ti muž. Georgina!

GEORGINA (ulazi i odmah prilazi Jelenčetu): Mužu moj.

KELNER: Ženo! Ja sam ti muž!

GEORGINA: Kako sad to...

STANISLAV: Ala sam se uželeo svadbe. Naješću se i napiću se kô svinja. Ovako: smazaću 20 tanjira supe, 10 tanjira belog i 10 šušlja crvenog sosa, sa pet valova čurećeg kuvanog. Za početak. Zatim: poklaću dva stada ovaca, obor prasadi, 40 veprova, jednogodišnju proizvodnju živine i sve guske koje stignem. Popiću: 100 tona meke rakije — brlje, i oko 200 tona prepečenice, a žed ču gasiti sa 11 kamiona piva i 8 cisterni vina. Kad se napijem da ne znam za sebe, a ni za druge, onda ču zgrabiti pušku i ubiti 14 svatova. Svadba, koja prođe ispod 14 mrtvih, nije svadba nego sranje.

KELNER (sve zapisuje u svoj notes): Nula, nula... Dva i pet su devet... osam pamtim... sto pišem... Ovako: oko 50 miliona i 240 hiljada.

STANISLAV: Sitnica.

RADOVAN: Dobro si ti mene opsetio! Vraćaj one pare, što si mi oteo u kafani.

KELNER: Nemam ni dinara. Kupio sam ovo odelo.

RADOVAN: Dobro. To ti je miraz... Rumenka, ko će da mu kaže, da je Georgina...

RU STANISLAVS: Ti si joj otac.

RADOVAN: A ti si joj majka.

RU STANISLAVS: A Stanislav joj je deda, a Katica sestra, i nema braće... Nemoj da nabrajaš, nego se nakašlji pa reci.

KELNER: O čemu se radi? Možda bih mogao da vam pomognem, ako vas to ne deranžira.

RADOVAN: Stvar je već izderanžirana.

KELNER: Pogledajte ove ruke. Ove ruke su dva rudnika zlata. Imam svedoka, da sam sam samcat, što znači bez igde ikoga, ovako kako me sad vidite... Šta sam htio da kažem? A, da: 1946, sneg dovode na mestima gde je raščišen, a maj još uvek daleko, ne možeš se osloniti na sunce... Šta sam htio da kažem? Izvinite, često počnem da pričam, pa onda... kao da mi nešto potamni... Ne znam... Odem kod lekara da mu se na to požalim, pa zaboravim šta sam htio i onda popravim zube. Pogledajte, po pet puta sam popravljao gornji red...

RADOVAN: Stani, bre. Georgina je u drugom stanju.

RU STANISLAVS: Malo. Vrlo malo. Skoro kao da nije. Veruj jednoj majci. Što bi te lagala.

KELNER: Pa što mi to odmah niste rekli! A ja se sve mislim: jeste, nije, jeste... Lepo se raspame-tih. E, da znate, kako mi je sad lakše. Mama, da vas poljubim! Tata...

RADOVAN: Bez ljubljenja. Ja kad ljubim, odmah i povaljujem... Znači, odgovara ti što je ono malo...

KELNER: Naravno! Vi ste pravi roditelji.

STANISLAV: Zet je lud.

RU STANISLAVS: Stvar je opet propala. Doživeo je šok, kad je čuo.

KELNER: Pogledajte ove ruke...

RADOVAN: Dva rudnika zlata? Marš iz kuće!
Marš! Malo mi je što mi je tast lud, samo mi fali i
lud zet. Ajde...

STANISLAV: Ja sam lud, ali ja sam moju čerku
udao. Udaj ti twoju pametnjakoviću!

KELNER: Ovo su ruke poštenog čoveka. Ja
nisam završio pet fakulteta, već samo jednu malu
školu za velike ljude. Georgina, dodi da te poljubim.
Smem li da pipnem... Ona je stvarno u drugom
stanju! Pogledajte kako sam se naježio od dirljivosti.
Čuj me ljubavi: mene twoja prošlost ne interesuje.
Zanima me samo twoja budućnost.

STANISLAV: Možda čovek ne može da ima
dece, a voli decu. Koliko je ljudi odgajilo tuđu decu
kô svoju. Je l' liči Rumenka na mene? Ni ovoliko. A
volim je kô rođenu čerku.

RADOVAN: Pa, i jeste. Ovako će bar sigurno
znati da nije njegovo. Nema da se sekira... Ajte,
deco, sad idite, pa nam opet dodite. Ajde, ajde,
napolje. Čovek da bi došao, prvo mora da ode, a mi
toliko želimo da nam dođete. Baš smo vas se uželeti.
Idite da dođete. Izvolite se izgubiti vašoj kući.

(Jelenče uspeva da podigne glavu. Govori Georgini
na rastanku.)

JELENČE: Ja bio sam mrtav hiljadu godina
I za vreme Grka i u vreme Rima
A rođen sam samo, da mogu
shvatiti:
Već bio sam mrtav, i mrtav ću biti!

GEORGINA: Podigni glavu, Jelenče. Neću te
zaboraviti.

STANISLAV: Deco, stanite. Pa nema smisla da
se ovako rastanemo. Ajte, da se osam minuta
veselimo i radujemo.

RADOVAN: Puno je, Stanislave.

STANISLAV: Dobro, bar pet. Ja ću sad spontano

da zapevam, a vi posle, opet spontano, prihvativate
pesmu:

Kroz dvoglede Mile gleda
Gde su marva gde goveda
Oooooooooooj!

RADOVAN: Kroz dvoglede Mile gleda
Koga s guza koga spreda
Joooooooooj!

KELNER: Dodi Mile dole u livade
Tice ćedu da izedu grožđe
Oj!

(Začu se i narodno kolo. Radovan povede razigrane
ljude prema vratima stana. Oprasaju se igrajući...
Sa olakšanjem zalupi vrata kad čerka i zet napustiše
njegov životni prostor.)

RADOVAN: I to se završi. Umalo da mi upropaste
gledanje Džordža. Još ti navalio — osam
minuta. Ti neki put stvarno nisi kako treba...
Zašto ova serija nikako ne počinje? Kasni već ceo
sat... Da ga od prošle epizode nisu uhvatili?

(Začu se glas spikera. Radovan skoči, pojača ton.)

GLAS SPIKERA: Dragi gledaoci, kao što smo
vas obavestili, u prepodnevnoj najavi programa,
serija o Džordžu se prekida do donošenja konačne
odлуke. Smatramo da su pojedine epizode ove
serije, kako po svojoj surovosti, tako i po idejnem
usmerenju, neprihvatljive za dalje emitovanje. U
formi krimi-priča, autori pomenute serije vrše jednostranu i nama neprihvatljivu propagandu ideja,
stavova i poruka. Dobro smisljene i...

(Radovan isključi televizor. Teturajući prilazi prozoru,
držeći se za srce. I Stanislav je zbumjen.)

STANISLAV: Šta je ovo bilo, Radovane? Zašto
prekinuše seriju?

RADOVAN: Ja ovo ne mogu preživeti!

(Radovan se baci kroz prozor. Stanislav pritrča, gleda napolje.)

STANISLAV: E, ludog čoveka . . . Baci se iz čista mira.

RU STANISLAVS: Je l se razmrsko o beton?

STANISLAV: Još pada . . . Nije mala visina dvanaesti sprat. Ima tu da se leti . . .

RU STANISLAVS: Nije u tome problem, tata. Radovan nikad nije imao težinu, kao čovek. Od dana kada sam ga upoznala, on je bio lak čovek. Je l se već jednom razbio?

STANISLAV: Proleće četvrti sprat, treći, drugi, prvi . . . malo je zastao iznad prizemlja . . . i — sad je opalio o beton.

RU STANISLAVS (*uzima crnu maramu; povezuje se*): Tata, kako mi stoji? . . . Posle mnogo godina maštanja, najzad ću kreirati moju crnu kolekciju »Tužna Jefimija«. Nego, tata, je l ono beše, po narodnom običaju, da žena kuka za pokojnikom, pa makar joj on bio i muž?

STANISLAV: Pitaš mene. Kad sam ja otisao iz naroda. Rumenka, on ustaje! On ustaje! Otresa prašinu i ulazi u soliter!

RU STANISLAVS: Ko ustaje? Ko ulazi u soliter?

STANISLAV: Radovan!

RU STANISLAVS: Pa ne može to tako! Ne može! Zašto sam ja doživela šok za njim?! Zašto mi se srce steglo? (*Zazvoni telefon. Rumenka podiže slušalicu.*)

RUMENKA: Halo? . . . Da . . . Ma nije moguće? Tata, Katica doživela interkontinentalnu saobraćaju nesreću . . . Druže, šta je bilo sa farovima . . . Donesite Katicu kući. Naša adresa je: Antipopa Antonija, broj 108, bulevar 109, zgrada 110, ulaz 111 . . .

(*Ulazi Radovan: malo se povodi u hodu . . . Otresa prašinu i zadovoljno se smeška.*)

STANISLAV: Ovako se isto smeškao moj pokoj-

ni brat Vasilije kad je pao sa čardaka . . . Kako si, Radovane?

RADOVAN: Hvala na pitanju, takođe . . . Nisam džabe skočio. Dok sam proletao spratove, video sam trista čuda: ovi ispod nas imaju još 11 novih podstanara. Stoje u redu ispred pisoara. A dole, kod onog, što ima veću glavu od mene . . .

RU STANISLAVS: Od tebe nema niko veću glavu.

RADOVAN: Merili smo prošle nedelje . . . Međutim, najpriyatnije sam se osećao dok sam proletaо peti sprat. Video sam divan, neverovatan seksualni zahvat.

STANISLAV: Ma, nije moguće?

RADOVAN: Ona ga zagrlila nogama oko struka, a on trči po sobi. Primetio si da sam se tu najviše zadržao.

STANISLAV: Na kom spratu?

RADOVAN: Petom.

STANISLAV: Joj, to je ona dugonoga stjuardeša! To je ona! Majko moja . . .

(*Stanislav se iz trka baci kroz prozor. I Jelenče je živnuo. Gleda i viče za Stanislavom.*)

JELENČE: Šta vidiš?! Čića, šta vidiš?! . . . Neće ala matora ništa da kaže . . . (*Jelenče se samo sruči preko ivice prozora.*)

RADOVAN: Ode i Jelenče.

RU STANISLAVS: A ko je bio sa stjuardesom?

RADOVAN: Neki klipan, čudovište od čoveka, sa ovolikim brkovima.

RU STANISLAVS: Joj, pa to je onaj markantni samostalni poljoprivredni proizvođač, bivši zemljoradnik, što donosi sir i kajmak u naš soliter . . . (*Ru Stanislavs polete prema prozoru, ali je Radovan u poslednjem trenutku uhvati za noge.*)

RADOVAN: Dok se ja zovem Radovan, i dok vodim poreklo iz loze, koja je vekovima čuvala čast i obraz, ti nećeš skočiti!

RU STANISLAVS: Sram vas bilo! Puna kuća

voajera. Kako vas nije sramota da masovno skačete. Misliće ljudi da je ovo neka siromašna padobrankska škola.

(Ulazi Ijutiti Stanislav. Starac Ćopa i preteći gleda Radovana.)

STANISLAV: Ko je viknuo: »Šta vidiš?!« Ko je viknuo, da mu sad sve kosti prebijem?

RADOVAN: Jelenče . . . I on je skočio.

STANISLAV: Videće spuštene roletne, kô što sam ih i ja video. Stjuardesa čula galamu pa spustila roletne . . . A jedan milicioner me umalo nije lišio slobode. Kaže: »Samo vas gledam kako skačete i pitam se dokle mislite?« Nego, Radovane, ajde reci: »Ala sam danas naročito srećan« . . . Dolazi ti u posetu Džordž. Kad sam pao, iz jednih kola, dvadeset metara dugačkih, izašao je Džordž i upitao me: »Da li u ovom Empaj stejt bildingu stanuje Radovan Treći?«

RADOVAN: Džordž?

STANISLAV: Kunem ti se. Eno ga deli autograme. Kaže, pisao si mu da dođe u posetu. O tvom trošku.

RADOVAN: Rumenka, pipni kako mi lupa srce. Ljudi, ja neću izdržati da ga vidim naživo. Udariće me kap, momentalno.

(Kao oluja utrča Jelenče, vršteći iz sveg glasa.)

JELENČE: Ide Džordž! Radovane, došao ti Džordž!

(Sa ulaznih vrata odjeknu zvono. Svi su se ukočili, izuzev Radovana, koji se iznenada, u trenutku promenio.)

RADOVAN: Jelenče, idi, reci mu da mi se gubi sa ulaznih vrata! Momentalno! Neću da ga vidim! Ko je on da ga ja čekam mesecima. I sad je našao da dođe, kad su ga skinuli sa programa i proglašili opasnim elementom! Treba ljudi da mi govore da sam postao utočište raznoraznih međunarodnih inkriminisanih sila! Neće mene niko kupiti za popularnost. Ajde, da se radi o nekom milionu, pa da

osećam patriotsku dilemu! Što ga nije bilo dok je bio opšteprihvaćen i zvanično priznat. Pa, nije Radovan naivan . . .

(Radovan se zalete prema ulaznim vratima. Ćuje se njegov razjareni glas.)

RADOVAN: Marš! Gubi se! Đubre jedno pokvareno!

(Radovan se vraća, otresajući ruke.)

RADOVAN: Kako sam ga odalamio! Skotrljaо se sve do prizemlja! Neka ljudi vide ko je Radovan i na čijoj je strani! On dođe i ode, a ja ovde treba da živim . . .

(Ćepa Džordžov poster, skida brkove »ala Džordž«, razbarušuje zalizanu kosu, svlači prugasti sako . . . Iz stana Vilotića se čuje potmulo i čudno bruhanje, komešanje, lupanje.)

STANISLAV: Radovane, kod Vilotića se nešto dogada. Nešto spremaju . . . (Prislanja glavu na zid.) Lepo se čuje zvečkanje oružja . . . Dovlače snage oko zida . . . Pogledaću ih sa balkona.

RADOVAN: Jelenče, šta rade tvoji?

JELENČE: Oće da osvete brata Marka.

STANISLAV (vraća se sa balkona; preneražen je): Ljudi, pa oni su pod punom ratnom spremom. Dve hiljade ih je pokraj zida, a najmanje nekoliko stotina ruča u kuhinji, iz kazana . . . Sve naši ljudi iz Zavičaja: Mile, Avram, Jevrem, Alekса, Ćopavi, Stevan, Sava Ašov Mladi i Sava Ašov Stariji, Stojan sa unucima, razroki Krle, komšija Cane, vodeničar Sava . . .

RADOVAN: Nećemo se predati! Čast naše Georgine mora nam uliti dvostruku snagu!

STANISLAV: Nemoj da lupaš, iseće nas kô repu. Slušaj, Jelenče, da li bi ti bio malo izdajnik, kad bih ti ja obećao da će srediti Kelnera i dovesti Georginu?

JELENČE: Dok sam išao u školu jednom sam prijavio begunce sa časa opštetehničkog obrazovanja. Njihovi pogledi su me . . .

STANISLAV: Nemamo vremena za njihove poglede! Hoćeš li da ti dovedem Georginu, a ti da izdaš svoje? Da ili ne?

JELENČE: Nikad, nikad to ne bih učinio . . . da ne volim Georginu. Nikad ne bih . . .

Kome sam čovek?

Čoveku možda

Kamen je kamenu nepoznat

Tek za čoveka kamen znači!

Kamen ne zna da je kamen

Niti sebe tako zove . . .

STANISLAV: Dosta! Oni hoće da nas pobiju, a ti mi deklamuješ! Slušaj me: nama je potrebno najmanje tri dana da se pripremimo za boj. Otići ćeš kod tvojih Vilotića i reči im da smo oboleli od kuge. Dok oni provere . . .

RADOVAN: Ti ćeš uhvatiti prvi voz, i pravac — Zavičaj. Tamo ćeš obavestiti moje ljude da sam u kritičnom položaju, istom onakvom u kakvom su oni bili dok im nisam podigao fabriku. Neka se skupe, neka povade skriveno oružje, i neka odmah dođu. Put i putne troškove ja snosim. Ajde, požuri, zete moj!

(Ispraćaju Jelenčeta . . . Postavljaju sto uz vrata.)

STANISLAV: Moramo podići bodljikavu žicu na balkonu, jer su oni namestili merdevine. Napašće nas sa svih strana.

RADOVAN: Jedva čekam da ulete ovamo. Biće ih svuda. Ne znaju na koga su krenuli i šta ih čeka. Ja sam nekad, sa ovim pištoljem . . . Stanislave, molim te, udari mi šamarčinu kad god počnem da se sećam svoje prošlosti. Udari me preko usta, izbi mi sve zube. Bolje ti da me biješ nego neko drugi. Tebi mogu i da vratim, kad preteraš.

(Stanislav donosi kotur bodljikave žice, a Rumenka dve stare, vojničke puške.)

RU STANISLAVS: Slabo smo naoružani.

RADOVAN: Ma, ja ču njih golim rukama!

STANISLAV: Ajde, Radovane, čuješ li da se prestrojavaju. Mogu uleteti svakog trenutka!

(Radovan i Stanislav izlaze na balkon, noseći bodljikavu žicu. Rumenka rasklapa i čisti puške . . . Iz susednog stana dopire galama, jeka i treštanje bubnjeva.)

4.

VELIKI BOJ

(Soba je pretvorena u odbrambeni front: barikade, rovovi od stvari, žičane prepreke... Stanislav i Radovan, u iznošenim uniformama, šetaju pokraj neprijateljskog zida, sa puškama preko ramena. Rumenka, odevena kao bolničarka, sa zastavicom crvenog krsta, sedi na jednoj »barikadi« i tiho, cvileći, plače.)

RADOVAN: Rumenka! Nemoj da nam rušiš moral! Nemoj da unosiš malodušnost u naše redove! Oću pesmu!... Je li, zašto ceo dan plaćeš?

RU STANISLAVS: Oplakujem sebe, jer znam da me niko neće oplakati. Valjda imam pravo na to, posle tolikih godina provedenih sa samom sobom? I nemoj da se mešaš u moj presudni životni trenutak... Joj, majko moja...

(Oglasiti se zvono na ulaznim vratima. Stanislav odmah zauze položaj.)

RADOVAN: Ako i ovo nije Jelenče, onda smo stvarno gotovi... Ko je? Lozinka? Orao!... Ulazi! (Pojavljuje se Katica: devojka je sva u gipsu, jedva se kreće.)

RADOVAN: Katice, ti nam sad dodeš kô vitez u oklopnu.

RU STANISLAVS: Mogu ti reći da ti dobro stoji taj gips. Samo, da je ovde malo više naboran... Okreni se, molim te... Kako ti je leđa napravio, oči mu ispale?

KATICA: Bez suvišnih pitanja. Ja sam došla da se pozdravimo, pa idem.

RADOVAN: Je li, Katicice, je l istina ovo što pišu sredstva javnog informisanja da si u toj saobraćajnoj nesreći ubila sedmoro? Da li smo pravilno i detaljno obavešteni, voleo bih da znam?

KATICA: Jeste i nije. Jeste, jer je sedmoro delimično mrtvih izvadenog iz kola, a nije, jer su ta kola bila registrovana za četvoro. Meni je savest za onih troje viška sasvim mirna. Ja, po Zakonu o saobraćaju, u kolima koja su registrovana za četvoro — nisam mogla da ubijem sedmoro. Što su se gurali gde im nije mesto. Moglo ih je biti i dvadeset... Vozila sam, pripekla vrućina...

RADOVAN: Što ja obožavam kad ona priča svoje avanture. I šta je konkretno bilo?

KATICA: Pripekla vrućina, pa jurim prema zalasku sunca, a oni voze svojom stranom i nikako da pređu na moju, mada sam ja prešla sa hladnjacom na njihovu. Je l to kultura saobraćaja? Je l to ono za šta smo se borili na našim putevima i autostradama?

RADOVAN: Je si ti njima amblendovala?

KATICA! Jesam!

RADOVAN: Pa šta te onda briga?! Ako si im amblendovala, onda su oni krivi.

KATICA: Trubi ol ne trubi, pitanje je bilo i prošlo... Radovane, Radovane, vidiš li šta si uradio od mene? Vidiš li dokle je dovelo to što si me šišao kao muško, što si me vodio na boks, u kafanu, i što si me nagovarao da tučem službenike iz Socijalnog. Sve ovo ide na tvoju dušu. Gospodo, ako se ne vidimo, želim vam sve najgore od Vilotića. Upamtite: od nas Vilotića!

(Ona besno napusti kuću. Na vratima se mimoide sa starijim čovekom. Stranac je isprati pogledom, a onda mirno zatvorи vrata. Pridošlica je umoran, izgužvan i prašnjav... Ukućani ga zbunjeno gledaju.)

STANISLAV: Ko je ovaj čovek?

RU STANISLAWS: Kako to ulazi bez pitanja?

RADOVAN: Stranac, izgleda, nije baš kako treba?

(Čovek je seo za sto, izvadio iz torbe pogaču i sir, i počeo mirno da jede. Stanislav ga odmerava, zagleđa, a onda čapnu komadić sira; mljaka, ispitujući i degustirajući sir.)

STANISLAV: Sir mi je poznat, ali čovek nije. Međutim, imam neki čudan osećaj da on mene zna. Je li, stranac, odakle sam ti poznat? Odakle me se sećaš? ... A ovaj sir — kao da sam jeo juče.

RADOVAN: Čuvaj ga se, Stanislave, izgleda da je poreklom iz nekog gladnog naroda; takvi su opasni i kad se najedu.

STRANAC (*pripaljuje cigaretu*): Pola veka vas tražim po celom svetu. Obio sam noge i uz nemirio metak u glavi. (*Skida šešir, pokazuje veliki ožiljak iznad levog oka.*) Metak mi u glavi leti kao bumbar. Čujete li kako zuji? ... Napravio mi od glave košnicu. Kad koračam — on se smiri, čim stanem — on krene. Jedan od nas dvojice uvek mora da je u pokretu.

RADOVAN: Kod nas nije, poslednjih sto godina, došao normalan čovek. Ajde, stranac, gubi se napolje.

STANISLAV: Sve mi je poznatiji ... Bože, gde smo se zaboravili?

STRANAC: Ja levo, on desno, ja desno, on levo. Ja sednem — on ustane. Gde je od tolikih glava, u poslednjem ratu, izabrao baš moju?

STANISLAV: Pa, velika glava.

RADOVAN: Koji broj glave nosiš?

STRANAC: Devedeset osam.

RADOVAN: Čestitam. Rumenka, je l vidiš, i on je glavatiji od mene.

STRANAC: Pokušao sam da vam se javim iz logora, ali nisu hteli da uzmu moje pismo. Napravio sam veliku gužvu i lom. Iste večeri sleteo je

helikopter nasred logorskog kruga, a iz helikoptera izašao jedan čovečuljak sa malim brčićima i zalizanim kosom preko čela, u šinjelu do zemlje. Odmah se ustremio na mene: »Zašto ti, Vasilije, psuješ sestruru meni i mom trećem rajhu?« »Nisam psovô«. »Jesi, psovo si!« »Nisam«. »Jesi«. »Pa jesam«. Onda on poče meni da psuje celu familiju. Negde mu pronašli naš rodoslov, pa krenuo od pradede Jevrema ... Kad je došao do oca Živka, odalamim ga preko usta, on padne, skotrlja se niz jendek ... tražili su ga dva sata. Čim se malo oporavio, postrojio je ceo logor i pročitao naredbu: »Vasilije, broj 52121, izbacuje se iz logora zbog nediscipline!« I isteraju me usred Nemačke pune Nemaca ...

STANISLAV: Moj pokojni brat Vasilije!

RADOVAN: Došao je u pravom trenutku, da nam pomogne u boju sa Vilotićima. Nijednom se vampиру nisam ovako obradovao.

VASILIJE: Zaveži, Radovane ... Posle rata vraćam se u Zavičaj dolinom Save. Pre ulaska u selo, svratim na groblje da vidim — koga više neću videti. Idem prema našem delu, kad — ja! Pogledam malo bolje, ja poginuo 1942. U prvi mah mi bi nekako žao sebe, što sam stradao u najlepšim godinama, počnem da se oplakujem, a onda zazuja metak u glavi i bi mi nekako milo, prvi put. Računam, dok zuji — živ sam ... Lep ste mi spomenik podigli: komad daske od plota i natpis: »Ovde ima Vasilije, a kod kuće na prodaju vino i rakija ...« U selu su mi rekli da ste otišli za Australiju. U Australiji mi rekoše da niste dolazili. Pomislio sam da vas đavo nije odneo u Ameriku. Tamo sam našao Marka Vilotića. On mi je ispričao kako vas je osramotio. Ubio sam ga jedne prohладne večeri, početkom decembra, na uglu ulice, ispod neonske svetiljke, dok su prve pahuljice tiho padale po obližnjem parku. Onda sam se vratio u kafanu i ubio i njegovo društvo, koje je sedelo oko tople peći. Sad me traži 15 zemalja, jer sam se probijao

ovamo, ubijajući svakoga ko mi je na putu . . . Niko nas više neće rastaviti. Niko! Nikad više! Ne! Nema te sile!

STANISLAV: Brate, Vasilije, hvala ti na ubistvu, ali ti si malo previše lud za našu kuću. Ajde, izvoli nas napustiti.

RADOVAN: Možemo mi i bez tebe. Tako lud, samo bi napravio neku glupost. I sam vidiš da nisi kako treba. Hvala ti na ubistvu, to ćemo ti vratiti . . . (*Izbacuju Vasilija iz kuće. Dok su ga gurali, u stan se ušunjala Georgina. Izgleda isto kao pre udaje. I plaeće isto.*)

RU STANISLAWS: Odakle ti? Georgina?

RADOVAN: Svi dolaze, samo Jelenčeta nema! Zašto si se vratila?

GEORGINA: Kelner me je uzeo samo zato da bi dobio stan. Bila mu je, pod hitno potrebna žena u drugom stanju zbog bodova na rang listi. Vodio me je po preduzeću, od kancelarije do kancelarije, i svima pokazivao moj stomak. Sad je dobio stan, a mene oterao jer ima nameru da se ženi i pravi svoju decu.

RU STANISLAWS: Crna Georgina, kako te je prevario? Glupačo jedna, ti svakom veruješ! Kad ćeš se opametiti?!

(*Najzad se pojavljuje i zadihani Jelenče. Radovan skoci, uhvati ga za ramena.*)

RADOVAN: Gde si ti? Šta si uradio? Zašto si se toliko zadržao.

JELENČE: Georgina, vratila si se . . .

RADOVAN: Ostavi je! Georgina, marš napolje! Malo su ti bila dvojica . . .

(*Radovan uhvati kćerku za ruku, izvede je iz stana i zakluča vrata.*)

JELENČE: Zašto ste izbacili moju Georginu?

RADOVAN: Opameti se dok sam smiren! Ko dolazi da nas brani?

STANISLAV: Ko dolazi?!

JELENČE: Narod je poručio Radovanu da će ga živog odrati.

RADOVAN: Narod iz Zavičaja?

JELENČE: I okoline.

RADOVAN: A zašto? Zato što sam im sa ovih deset prstiju podigao fabriku? Zato što sam htio da ne odlaze u inostranstvo, kad već ovde znaju jezik. Nezahvalnici!

JELENČE: Spremaju se da ti se strašno osvete. Ta fabrika je uništila reku, a reka zatrovala polja. Ni korov nije uspevao. Da bi nekako spasli Zavičaj, napravljen je jezero od reke i podignuta hidrocentrala. Međutim, nije bilo dovoljno vode, pa je hidrocentrala prestala sa radom pre puštanja u pogon. Onda su, da bi izvadili štetu, isušili jezero i ostavili samo mulj, da ljudi seju pirinač koji nije uspevao jer je klima hladna, a ujedno i topla. Ovo, da je topla, ustanovilo se kada su podigli planinu na zatrpanom jezeru; hteli su da stvore zimski turistički centar. Da ne bi planina bila neiskorišćena, bez snega, kad već nema para od skijanja, rešili su da otvore veliki rudnik. I kopali su mesecima, dok nisu naišli na mulj, koji su ranije zatrpani. Sad su odlučili da sruše fabriku i ponovo zasadite žito i kukuruz.

RADOVAN (*se uhvati za veliku glavu*): Joj, s kim sam ja htio da gradim industriju! Seljaci! Oni samo znaju: žito — kukuruz, kukuruz — žito. Ajde, pa ti sad budi napredan, vidovit, progresivan, modern. Seljaci ostaju seljaci!

JELENČE: Svi se spremaju da dodu i pomognu mojoj porodici. O svom trošku. Razbesnela ih je priča o mojoj Georgini. I nju će da osvete.

RADOVAN: Pa sad, kad bi ja ovako skrstio ruke i dozvolio im da me bace na muke . . . Rumenka, gde se pakujes?

RU STANISLAWS: Sve dosad sam mislila da će se ovo završiti šamarima. Ali, kako je počelo, najbolje je da ja malo prošetam . . .

RADOVAN: Ostavljaš životnog saputnika u naj-

težim trenucima. Šta si obećala matičaru kad smo se uzimali?

JELENČE: Napašće vas moji Vilotiči za deset minuta. Ubijaće vas po nekoliko puta. Čujete li kako pevaju?

(*Iz stana Vilotića odjekuje pesma — ceo hor.*)

RU STANISLAVS: Ko ostaje — ostaje, ja se kurvanjski povlačim. Svesna sam šta radim, ali to je jače od mene. Kad se čoveku ne gine, bolje da sam prizna . . . Idemo, Jelenče.

STANISLAV: I ti ideš?

JELENČE: Moram. Neka me daljina zove.

(*Jelenče i Ru Stanislav brzo napuštaju stan . . . Radovan puni pušku. Dodaje municiju Stanislavu.*)

RADOVAN: Ostadosmo sami Stanislave. Oprosti, ako sam ti nešto u životu . . . Nemoj zameriti.

STANISLAV: Nemam vremena da ti oprostim. To bi dugo potrajalo. Mnogo si ti meni zla naneo. A seti se i mog pokojnog brata Vasilija . . .

RADOVAN: E, moj Stanislave, seti se i ti malo. Pod tvojim uticajem i nagovaranjem sam podigao onu velelepnu fabriku. Jesi hteo da budeš direktor cementare, u kraju koji nema kamena. »Oću cementaru, oću cementaru.« Je l tako?

STANISLAV: Jeste.

RADOVAN: Onda smo — kvit!

STANISLAV: Bili bi, da mi nekoliko puta nisi radio o glavi. Tačno si mi srljao na život.

RADOVAN: Ja? Tebi?

STANISLAV: Prošle godine u lovu: nateraj Stanislave zeca. Ja nateram zeca a on mene gada.

RADOVAN: A ja, kad sam se kupao u oktobru, prošle godine, turim nogu u kadu, da probam vrelinu, a ono me tresnu struja kô budzovan.

STANISLAV: Ja palim svetlo u hodniku, noć bila, a ono nema dugmeta — samo ogoljene žice. Skotrljao sam se do prizemlja.

RADOVAN: Što jeste — jeste . . . Prelazimo nas

dvojica ulicu, ti prešao, a ja pod kamionom. Neko me gurnuo, ne zna se ko? E!

STANISLAV: Ja šetam ispred solitera, kad me ošinu saksija. Dolazio sam sebi mesec dana. Radovan slučajno ispustio saksiju.

RADOVAN: A kad sam ja propao kroz patos lifta? To nikom ništa?

STANISLAV: Da se izmirimo?

RADOVAN: Da se izmirimo i da ona govna izgazimo!

(*Poljube se.*)

STANISLAV: Ajde, i nas dvojica da zapevamo. Neka vide da i mi pesmu za boj imamo!

(*Dolaze do neprijateljskog zida i pevaju iz sveg glasa.*)

Ko se danas na nas kreće
Provesti se dobro neće!
Ko se danas na nas sprema
Povratka mu kući nema!
Mi imamo pušku finu
Da svetimo Georginu!

RADOVAN: Šta misliš, da im upadnem sa balkona? Da ih napadnem sa leđa?

STANISLAV: Nemoj. Ako ja ovde ostanem sam — biću strašno malobrojan.

(*U tom času zagrme, zatrese se zid. Uz bojni poklič, kroz tanušnu solitersku pregradu, grunuše Vilotiči — predvođeni Katicom, Jelenčetom, Rumenkom i Vasilijem . . . Radovan i Stanislav započinju neravnopravnu borbu — prsa u prsa.*)

RADOVAN: Na mene si digla ruku! Izdajico!

RU STANISLAVS: Došlo je i mojih pet minuta!

STANISLAV: Udri ih Radovane! Udri!

RADOVAN: Juriš Stanislave! Nemoj da gineš dok ne pobedimo! Udri domaće izdajnike! I njihove saradnike! Udri!

(Odbijaju napad Vilotića i »domaćih izdajnika« . . . Ponovo su sami. Drže se za junačke rane.)

STANISLAV: Nećemo dugo izdržati. Jači smo u teoriji nego na bojnom polju.

RADOVAN: Napadni ih ti sa balkona. Kad čujem da višeš »juriš!« — ja ću uleteti sa ove strane. Ajde, Stanislave.

(Stanislav se pozdravi sa Radovanom i izjuri na balkon. Ubrzo se vrati — predvodeći neprijateljsku vojsku.)

RADOVAN: I ti izdade Stanislave!

STANISLAV: Izdadoh! Kad se već borimo za istu stvar — za čast naše Georgine — bar da budem na strani koja pobeduje!

RADOVAN: Kurvo stara! Na! Na!

(Radovan se natčovečanski bori. Poslednjom snagom proteruje napadače na njihovu stambenu teritoriju . . . Sav izranjavan, iznemogao, on ugleda Georginu, koja je ušla u sobu. Kćerka zapomaže.)

GEORGINA: Tata, porađam se!

RADOVAN: Dete moje, sam ću te braniti i osvetiti. Idi tamo, sakri se. Sad sam načisto pomračio! Pobiću ih sve do jednoga! Juriš Radovane! Za mnom Radovane!

(Radovan ulete u stan Vilotića . . . i uskoro se vrati predvodeći drugu stranu fronta. Podiže pušku, govori pobednički, uzvišeno.)

RADOVAN: Šta sam vam rekao?! Dok i ja ne predem na vašu stranu, ovi ovde će pružati otpor! Ne odlažite oružje, oni su najopasniji kad su nemoćni! Znam dobro koje su opasnosti biti pobednik! Mi moramo biti složni i zajedno proterati Georginu, jer je ona ovaj rat izazvala! Smisljeno, podmuklo, namerno!

OSTALI: Tako je! Živeo Radovan!!!

(Iz susedne sobe začu se plakanje novorođenog deteta. Svi su se uplašili . . . Radovan ih sprečava da se povuku i pobegnu.)

RADOVAN: Stoj! Oni se pojačavaju! Neuništivi

su! Oni se dele i razmnožavaju! Uvećavaju se! Od jednog se stvara dvoje! Ali, nećemo im dozvoliti da nas pobeđe, zato što mi imamo osećaj, da smo samo mi oko nas. To nas neće zavarati! Bolje mi oko njih, nego oni oko nas! Ni korak nazad! Glavu gore! Ohrabri se biće bolje! Zamisli se! Osvrni se oko sebe — uvek neko pored tebe! Nogom lupaj jako, jače, neka srce snažno skače! Glavu gore — dalje vidiš! Jače gaziš — svi te čuju! Sto glasnije — manje gluvih! Ajmo, sad zajedno!

SVI U HORU: Glavu gore! Glavu gore!

Bre! Bre! Bre! Bre!
More! More!

(I dok se silna vojska priprema za odlučujući napad, izvodeći pradavnu ritualnu vežbu, koja priziva snagu, hrabrost i glupost, iz susedne sobe se čuje glas tek rođenog »neprijatelja«; dete plače sve glasnije i sve odlučnije.)

Kraj

Beograd, 1973.